

Annika Ilmola

Kirjakkasseja litalalan päiväkotiin

Kirjaston ja päiväkodin kirjakkassiyhteistyö litalalassa

Opinnäytetyö

Syksy 2014

Seinäjoen ammattikorkeakoulu, liiketoiminta ja kulttuuri

Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, liiketoiminta ja kulttuuri

Koulutusohjelma: Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Annika Ilmola

Työn nimi: Kirjakkasseja litalan päiväkotiin: Kirjaston ja päiväkodin kirjakkassiyhteistyö litalassa

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2014 Sivumäärä: 46 Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyö on muodoltaan case –tutkimus, työn tavoitteena on lisätä litalan päiväkodin kirjastokäyntejä sekä lainausmääriä Kalvolan kirjastossa . Case- eli tapaustutkimus on empiirinen tutkimus, joka käyttää monipuolista ja monilla eri tavoilla hankittua tietoa analysoimaan tiettyä tapahtumaa tai toimintaa rajatussa ympäristössä.

Case -tutkimuksen teoriaosassa paneuduttiin lastenkirjallisuuden pedagogiseen ja terapeuttiseen merkitykseen sekä lastenkirjallisuuden ja kirjastoyhteistyön merkitykseen varhaiskasvatuksen tukena. Kirjallisuusterapeutti Silja Mäen asiantuntija-haastattelulla haettiin määritelmiä lastenkirjallisuusterapialle.

Empiirisessä osuudessa selvitettiin kyselytutkimuksella Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä kirjallisuuden tarpeesta päiväkodinkasvatuksen tukena. Tutkimuksessa selvitetään, vastaavatko kirjastojen kokoelmat päiväkotien tarvetta. Työn toiminnallisessa osuudessa kerättiin kirjakkasseihin aihepaketteja ja arvioidaan niiden kirjakkassien käyttökelpoisuutta, jotka kiersivät litalan päiväkodissa kolme kuukautta keväällä 2014.

Kyselytutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat kirjastonkäytön positiivisena kokemuksena. Kirjaston palveluja käyttävät kokivat löytävänsä kirjastosta tarvittavaa materiaalia helposti. Hämeenlinnan alueen päiväkodit olivat myös kiinnostuneita kirjakkassipalvelusta ja toivoivat toimintaa myös omaan yksikköönsä. Kassit kootaan jatkossa yhteistyönä päiväkodin henkilökunnan kanssa, jotta aineisto tukee parhaiten heidän ohjaamaa toimintaa lapsille.

Asiasanat: Kirjakkassiyhteistyö, kirjallisuusterapia, satakielipedagogiikka.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Seinäjoki university of applied sciences, business and culture

Degree programme: Bachelor of Library and Information Services

Specialisation: Library and Information Services

Author: Annika Ilmola

Title of thesis: Bookbags to littala daycare centre: the co-operation of library and daycare centre in littala

Supervisor(s): Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2014 Number of pages: 46 Number of appendices: 1

The format of the thesis is a case. This research is made to enhance littala day-care centres library visits and loans. A case survey is based on one study. It is an empirical study which uses multiple information that is collected in various ways to analyse certain incident or action in a delimited environment.

Its theoretical part is focused on the therapeutic and pedagogical importance of children's literature and on the importance of children's literature and of co-operation between a day-care centre and a library as a support to early childhood education.

The empirical part of the thesis examines the opinions of the employees of Hämeenlinna City day-care centre about how often they use library services during working hours and if the library collection is sufficient for their needs. The thesis also surveyed the definition of literature therapy for children and books that can be used for a therapeutic function by interviewing children's literature therapist Silja Mäki. In the functional part of the thesis, different topics of children's literature were collected into bags which circulated for three months at the littala day-care centre in spring 2014.

According to the results of the survey, the day-care centre employees considered library visits as a positive experience. Those who were active library users felt that they easily found books that they needed. Other day-care centres were also interested in having book bags by topics on loan at other units in Hämeenlinna. In the future, the topics will be made together with day-care centre employees, so that the material will give the best support to their instructed activity among children.

Keywords: book bag co-operation, literature therapy, nightingale pedagogy

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	4
Käytetyt termit ja lyhenteet	5
1 JOHDANTO	6
2 KIRJASTO OSANA PÄIVÄKODIN ARKEA	8
2.1 Kalvolan kirjasto ja litalan päiväkotiyhteistyössä	9
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma Hämeenlinnassa.....	10
3 LASTENKIRJALLISUUS HENKISTÄ KASVUA TUKEMASSA JA OHJAAMASSA.....	13
3.1 Lastenkirjallisuuden pedagoginen merkitys.....	13
3.2 Lastenkirjallisuuden terapeuttinen merkitys	19
4 KIRJAKASSIEN KOKOAMINEN	24
4.1 Miksi juuri nämä aiheet	26
4.2 Aineiston fyysinen valinta.....	27
5 KYSELY.....	29
5.1 Kysymysten kokoaminen	30
5.2 Kyselyn tulokset	31
5.3 Johtopäätökset kyselyn tuloksista.....	35
6 TOIMINNAN JATKAMINEN	38
6.1 Kassiyhteistyö käytännössä.....	38
6.2 Pohdintaa lastenkirjallisuuden valinnasta päiväkodille	39
7 LÄHTEET.....	42
8 LIITTEET	44
Kuvio 1 Tehdyt vuodet varhaiskasvatuksessa	29

Kuvio 2 Minkä ikäisiä hoitaa.....	30
Kuvio 3 Millaisina vastaaja kokee kirjastokäynnit.....	33

KÄYTETYT TERMIT JA LYHENTEET

Faabeli = eläinsatu

Ensikirja = paksusivuiset kirjat, joissa on pääosin kuvia (ja ääntä) ja vain muutama lause tekstiä.

Introjektio = sisäistäminen tai samaistuminen. Ulkoisen kohteen ominaisuudet siirretään osaksi itseä. (tiedostamaton.net)

Projektio = sijoittaminen, on omien mielensisältöjen heijastamista toiseen ihmiseen tai kohteeseen (wiktionary.org)

Satakielipedagogiikka = lapsen uteliaisuutta ja tiedonjanoa ruokitaan vastaamalla hänen tarpeisiin, toiveisiin ja kysymyksiin (Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma, 2013.)

Täsmäkirja = tiettyä aihetta suoraan käsittelevä teos

1 JOHDANTO

Kiinnostus opinnäytetyön aiheeseen syntyi aikaisemmasta työkokemuksesta kirjakassiyhteistyön parissa Pasilan ja Hämeenkyrön kirjastoissa. Pasilassa ja Hämeenkyrössä kokoontui kuukausittain päiväkotien henkilökuntaa sekä perhepäivähoitajia kirjastolle kuuntelemaan kirjaesittelyjä uusimmasta lastenkirjallisuudesta, sekä lainaamaan kirjakasseja, joihin oli koottu eri teemojen mukaan pääosin lasten kuvakirjoja.

Littalan päiväkoti on ollut osa Hämeenlinnaa vuoden 2009 kuntaliitoksen jälkeen. Se on ainoa päiväkoti littalan alueella. Littala on ollut osa Kalvolan kuntaa, mutta ajan myötä Kalvolan nimi on muuttunut virallisesti littalaksi. Kalvolan kirjaston nimi on jäänyt Kalvolan kunnan ajoilta. Päiväkoti on käyttänyt aiemmin ahkerasti Kalvolan kirjaston palveluja. Päiväkodille valmistuivat vuosi sitten uudet tilat kirjastoa vastapäätä ja sen jälkeen heidän käyntinsä kirjastolla vähenivät. Siitä huolimatta kirjastoammattilaisten mielestä littalan päiväkoti on tärkeä yhteistyökumppani Kalvolan kirjastolle littalan yhtenäiskoulun ohessa. Pasilassa ja Hämeenkyrössä päiväkodin henkilökunnan kirjastokäynnin aktiivisuus lisääntyi, samoin kirjalainamäärät nousivat kirjakassiyhteistyön kautta. Tästä rohkaistuneena Kalvolan kirjastossa lähdettiin kokeiluun sillä periaatteella, ettei siinä ainakaan hävitä mitään. Aineistohankintana teetettiin kirjakassit ja ajateltiin, että toiminta ei jatkuisi tulevaisuudessa, kassit voitaisiin sijoittaa kotipalvelun käyttöön.

Opinnäytetyössä nousee esille lastenkirjallisuuden merkitys lapsen henkisen ja fyysisen kehityksen tukena. Tutkimusaiheina on kirjaston ja päiväkodin yhteistyö kirjakassimuodossa sekä kirjaston kokoelman helppo saatavuus: tukeeko kirjaston aineisto varhaiskasvatuksen toimintaa? Lähteinä aiheeseen käytetään Irja Lammen kirjaa Lorusta lukuhetkeen (1988). Pidän teosta tärkeänä lähteenä, koska siinä käsitellään kirjallisuuden ja kirjastokäytön merkittävyyttä varhaiskasvatuksen tukena. Tutkimuksessa tarkastellaan varhaiskasvatusalan henkilökunnan näkemyksiä kirjastokäyntejä kohtaan sekä sitä millaisille kirjallisuuden aiheille heillä on tarvetta. Opinnäytetyön toiminnallisessa osassa tehtiin yhteistyötä littalan päiväkodin kanssa, jossa testattiin kirjastossa koottuja aihepaketteja sisältäviä kirjakasseja. Ensimmäiset kirjakassit lähtivät lainaan maaliskuussa 2014, jonka jälkeen

toteutettiin kysely. Kyselytutkimuksen jälkeen kootut kassit kiertävät syksystä 2014 lähtien. Kirjakasseihin koottiin lastenkirjoja eri teemojen mukaan. Kassit olivat lainassa kuukauden kerrallaan ja tapaamisissa vaihdettiin kasseja keskenään ja kuultiin kirjaesittelyjä.

Opinnäytetyö on muodoltaan case- eli tapaustutkimus. Casetutkimus on empiirinen tutkimus, joka käyttää monipuolista ja monilla eri tavoilla hankittua tietoa analysoimaan tiettyä tapahtumaa tai toimintaa rajatussa ympäristössä jossa on myös tutkimuksellinen puoli. Tutkimukseen liittyy kysely. Kysely teetettiin varhaiskasvatusalan henkilökunnalle Hämeenlinnan alueella, käyttäen lähteenä Hirsjärven Tutki ja kirjoita –teosta (1997). Kyselyn avulla kartoitetaan heille sopivaa aikaa kirjastokäynneille, sekä heidän tarpeisiin vastaavaa aineistoa. Tutkimukseen liittyy keskeisenä lähteenä kirjallisuusterapeutti Silja Mäen haastattelu. Tutkimustulokset esitetään sekä sanallisesti, että kaavioin. Lastenkirjallisuuden terapeuttista merkitystä tutkittaessa, lähteenä ovat mm. Silja Mäen ja Pirjo Arvolan kirjoittamaa teosta Satu kantaa lasta (2009). Teoksessa käsitellään lastenkirjallisuuden terapeuttista merkitystä ja kirjallisuusterapian toteuttamista myös kirjastoympäristössä. Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmaa tutkittaessa käytetään lähteinä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen sekä Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen verkkojulkaisuja. Todennäköisesti kirjaston lainaus lisääntyy ja päiväkodin henkilökunta tulee jatkossa käyttämään aktiivisesti kirjaston palveluja.

2 KIRJASTO OSANA PÄIVÄKODIN ARKEA

Kirjastojen kävijämäärät ovat valtakunnallisella tasolla laskeneet sitten edellisten lamavuosien. Viime vuosien aikana mediassa on käyty keskustelua kunnallisten kirjastojen määrästä. Keskusteluissa kyseenalaistetaan toimipisteiden tai henkilökunnan määrän tarpeellisuutta. Hämeenlinnassa on juuri nyt lakkautusuhan alla Tuuloksen kirjasto, joka on toiminut yhdellä työntekijällä jo vuosia, ja Rengon kirjastoa ollaan siirtämässä koulutilojen yhteyteen, kauas keskeiseltä paikalta kauppojen ja liikenneyhteyksien läheisyydestä (Hämeenlinnan kaupunkiutiset 25.10.2014, 6). Kirjaston tehtävä on suoda jokaiselle kansalaiselle tasavertainen mahdollisuus tukea lukutaitoa sekä sivistää ja kehittää yksilön osaamista ja tietoa (Kirjastolaki, 4.12.1998).

Teoksessa Kirja kantaa - tarina tukee (2002, 61) annetaan välineitä 6 - 8 vuotiaiden kirjaan ja kirjastoon tutustuttamiseen. Erikoisartikkelit kertovat lasten ongelmista, kielenkehityksestä ja satukirjaklassikoista. Teoksessa kuvataan esimerkiksi kirjastokäytön merkitystä pienelle lapselle väylänä käyttää tiedonhaun apuvälineitä, kirjasto on turvallinen paikka, jossa voi opetella ottamaan vastuuta yhteiskunnallisesta toimimisesta ja lapsi oppii sosiaalista kanssakäymistä ja yhdessäoloa. Nämä kuuluvat myös päiväkodin ohjenuoraan varhaiskasvatuksessa, jolloin voisi sanoa kirjaston tukevan lapsen yhteiskunnallista kasvatusta. Kirjasto tarjoaa elämyksiä ja luotettavaa aineistoa.

Maahanmuuttajataustaisille lapsille kirjasto tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia tutustua uuden asuinympäristönsä kulttuuriin, maantietoon, kasvistoon, eläimistöön ja ennen kaikkea, kieleen. Isoimmissa kirjastoissa on tarjolla paljon erikielistä lastenkirjallisuutta, joka pitää yllä lapsen sidettä omaan synnyinmaahansa tai sukujuuriinsa. Päiväkotiryhmissä voidaan lainata eri kulttuureista kertovaa kirjallisuutta, jonka kautta muut ryhmäläiset oppivat uuden ystävän kulttuurista ja tavoista.

Monet taajamakirjastot sulkeutuvat jo neljältä iltapäivällä, mikä rajoittaa työssäkäyvien perheiden kirjastokäyntimahdollisuuksia arkipäivisin. Tämän vuoksi päiväkotiryhmillä on paremmat mahdollisuudet päästä kirjastoon lapsiryhmien kanssa päiväsaikaan tai vaikka erikseen sovittaessa ennen kirjaston aukeamista. Varhaiskasvatusalaa opiskelleilla on ammattitaitoista näkemystä kunkin ikävaiheen kehityksen tarpeeseen. He osaavat arvioida satujen ja tarinoiden sisältöjen sopivuuden. Kirjastoalan ammattilaisilla on varattu työaika perehtyä kirjojen sisältöihin sekä tarinoihin, he tutustuvat uuteen materiaaliin ja osaavat kertoa siitä tiivistetysti asiakkaille. Kirjaston henkilökunta voi konsultoida varhaiskasvatusalan työntekijöitä uudesta materiaalista ja sen sisällöstä, jolloin päiväkodin tarve ja kirjaston tarjonta kohdistuu oikein. Kirjastot tarjoavat satutunteja, askartelutuokioita, erilaisia aineistopaketteja kouluille ja päiväkodeille. Kirjasto tarjoaa koululle kirjastokäytön opastuksia, mediakasvatusta ja kirjavinkkausta. Jopa musikaalista osaamistaan voi kehittää kirjastossa erilaisilla soittimilla kuten pianolla, kitaralla jne.

2.1 Kalvolan kirjasto ja litalan päiväkotiyhteistyössä

Kalvolan kirjasto on 300 m² rakennus, jonka kokoelma sisältää n. 200 000 nidettä. Rakennus on valmistunut 1970 luvulla ja se on alun perin toiminut lasitehtaan työntekijöiden asuntolana. Se sijaitsee litalan Lasimäellä, jossa on paljon pieniä lahjapuoteja, ravintola sekä litalan tehtaanmyymälä. litalan päiväkoti on ollut osa Hämeenlinnaa vuoden 2009 kuntaliitoksen jälkeen. litala on ollut osa Kalvolan kuntaa, mutta ajan myötä Kalvolan nimi on muuttunut virallisesti litalaksi. Kalvolan kirjaston nimi on jäänyt Kalvolan kunnan ajoilta. Kalvolan kirjaston lasten- ja nuortenpalveluista vastaa tällä hetkellä kirjastovirkailija Annika Ilmola.

litalan päiväkodissa toimii kuusi eri ryhmää, jotka ovat nimeltään Kaarnat, Kuurat, Kekkerit, Kimarat, Kastehelmet ja Kaislat. Päiväkodissa työskentelee 21 henkilöä ja lapsia on yhteensä 123. litalan päiväkoti käytti aktiivisesti Kalvolan kirjaston palveluja, kunnes heidän toimipisteensä siirtyi kirjaston viereen. Ennen päiväkoti-

ryhmät tekivät erillisen retken litalan lasimäelle ja kävivät retken yhteydessä myös kirjastossa. Kalvolan kirjasto on järjestänyt myös lasten elokuvapäiviä kaksi kertaa kuukaudessa, joihin jotkut päiväkotiryhmät ovatkin osallistuneet muutaman kerran vuodessa. Syksyllä 2014 aloitettiin satutunnit, joihin päiväkotiryhmät ovat osallistuneet innostuneesti. Henkilökunnan vähyys ja virikkeiden rikkaus tuottavat lopputulokseksi sen, että jostain on luovuttava ja kirjastokäynti on ollut se jokin. Päiväkodissa on jonkin verran kirjallisuutta omissa tiloissaan, mutta kyselyn vastausten perusteella kirjauutuuksiin ei juurikaan budjetoida rahaa. Koska kirjastosta on helpposti ja ilmaiseksi saatavissa uutta lastenkirjallisuutta, päiväkodin budjetista ei tarvitsisi lohkaista omaan kirjamateriaaliin rahaa ja silti heillä olisi aina tarjolla lapsille vaihtelevaa lukemista. Kirjoja voi hakea nopeasti joko yksin tai lasten kanssa yhdessä, jolloin myös lapset oppivat käyttämään kirjastoa jo pienestä pitäen.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma Hämeenlinnassa

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen teettämän varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatusperusteiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista valtakunnallisesti ja ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Stakesin suunnitelman mukaan kieli tukee lapsen ajattelu- ja kommunikaatiotaitojen merkitysten välittäjänä. Kirjallisuuden eri lajit kuuluvat lapsen elämään alkumetreiltä lähtien. Niiden kautta lapsi tutustuu ympäröivään maailmaan ja kielen rikkauksiin, sekä harjoittaa kuuntelutaitoja. Varhaiskasvatuksen taiteellista laatua voi rikastuttaa tekemällä yhteistyötä paikallisen kulttuuritoimen tai muiden lastenkulttuuria edistävien asiantuntijoiden kanssa (Heikkilä 2007, 19-20, 24).

Kirjasto voi tarjota kaikkea edellä mainittuja lapsen kulttuurista ja kielellistä kehitystä tukevaa aineistoa ja toimintaa. Joissain kirjastoissa voi kokeilla ompelukoneen käyttöä, vinyylileikkuria sekä 3D-tulostusta. Kielellistä kehitystä tukevat painetut kirjat sekä äänikirjat. Käyttämällä kirjastoa rutiininomaisesti lapset omaksuvat sielä käymisen osana arkeaan. Lapset oppivat löytämään tarvitsemaansa aineistoa helposti ja mahdollisesti innostuvat kehittämään omaa lukutaitoaan nopeammin.

Päiväkodissa ja koulussa kertomukset, tarinat ja tarinointi kuuluvat arkeen, jossa luodaan joka hetki yhä uusia narratiiveja. Tarinat, runot, kertomukset, monenlaiset lastenkulttuurin muodot ja luetut kirjat stimuloivat lapsen ajattelumaailmaa ja edistävät luovaa ajattelua. Mitä enemmän lapsi käyttää mielikuvitustaan sitä enemmän hän oppii ja alkaa löytää myös kriittisyyttä, mikä onkin tärkeä taito (Karasma, 2014, 298.)

Vuoden 2009 kuntaliitoksen myötä Iittala on osa Hämeenlinnaa, jolloin päiväkodit noudattavat Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan satakielipedagogiikan keskeisen ajatuksen toimivan teematyöskentelyn kautta. Teemojen toteutuksessa käytetään taideilmaisua, leikkiä, tutkivaa oppimista ja lapsuuden kulttuurin aineksia. Oppiminen on yhteisöllistä lapsen ja aikuisen välistä prosessia, joka dokumentoidaan. Lapsi tarvitsee kielen kehitystä tukevan virikkeellisen ja toiminnallisen kasvuympäristön, jossa voi havainnoida puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Päivittäisten rutiinien kautta opetetaan lapselle eri tilanteisiin liittyvää kieltä. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään koko kaupunkiympäristöä. (Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma, 2013, 4 - 7.) Kalvolan kirjasto tukee toiminnallaan kaikkea edellä mainittua. Kirjakassit tarjoavat teemapaketteja aiheista, joita päiväkotikielikerho kokee tarvitsevänsä. Kasseihin voidaan kerätä taideilmaisua sekä leikkejä tukevaa kirjallisuutta, tutkivaa oppimista löytää lasten- ja nuorten tietokirjoista. Kirjastosta lapsi löytää virikkeellistä ja vuorovaikutusta kehittävästä toiminnasta.

Kriittinen ja analysoiva oppiminen kehittää myös yhteiskunnallisia ja sosiaalisia taitoja, jotka on hyvä oppia jo pienestä pitäen. Luova ajattelu helpottaa soveltamaan jo opittuja taitoja uusissa vaativissa tilanteissa. Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmassa (Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma, 2013, 4 - 7.) ei ole mainittu yhteistyötä kirjaston kanssa, eikä muutenkaan kirjallista toimintaa. Tämä voi johtua päiväkotien satakielipedagogiikasta tai siitä, ettei päiväkotiryhmien toimintaa haluta rajoittaa liian paljoa. On myös mahdollista, että kirjastoyhteistyö koetaan niin itsestään selväksi asiaksi, ettei ole nähty tarpeelliseksi kirjata sitä toimintasuunnitelmaan. Eri päiväkodit sijaitsevat erilaisten kulkuyhteyksien päässä kirjastoista, jolloin toisista paikoista voi olla haastavampaa päästä kirjastoon työajalla, mutta Hämeenlinnan kirjastoauto kulkee niiden päivä-

kotien pysäkeillä, joissa kirjastoon on enemmän matkaa. Kirjastojen aukioloajat saattavat olla yksi rajoittava tekijä kirjastokäynneille. Usein kirjastot toivovatkin, että ryhmät tulisivat ennen avaamista, jolloin heidän palvelemiseensa voidaan keskittyä paremmin. Lapsiryhmää on helpompi ohjata toimimaan, kun muita asiakkaita ei ole paikalla.

Kirjasto on ilmainen kulttuurinen kunnallinen palvelu, joka tukee yksilön henkistä kehitystä monipuolisesti läpi elämän. Kirjastot saavat kunnilta rahaa hankkia kokoelmiinsa monipuolista uutta materiaalia. Harvalla päiväkodilla on resursseja samanlaiseen hankintamäärään. Kirjastossa käydään alakoulusta lähtien, jolloin on tärkeää, että lapsi on oppinut jo varhaiskasvatuksen aikana, kuinka kirjastossa toimitaan, mitä kirjastossa tehdään ja kuinka lainattua aineistoa kohdellaan. Kirjallisuudella ja varsinkin saduilla on suuri merkitys lapsen henkiselle kehitykselle. Tätä asiaa tarkastellaan enemmän luvuissa 3.1 ja 3.2.

3. LASTENKIRJALLISUUS HENKISTÄ KASVUA TUKEMASSA JA OHJAA- MASSA

Kirjallisuus kehittää kielen ymmärrystä sekä sanavaraston monipuolisuutta. Pieni lapsi oppii nopeasti ja ymmärtää enemmän kuin osaa sanoa. On tärkeää, että tunteille, ajatuksille ja asioille löytyy oikeat sanat ja sanat löytyvät esimerkiksi kertomusten kautta. Lapsen kasvaessa syntymästä kouluikäiseksi opittavaa on paljon. Jo pelkkä kehonhallinta ja ympäristön hahmottaminen tarvitsee sanoja joilla ilmaista tarpeita. Pienellä lapsella voi olla paljon pelkotiloja, koska hän ei ymmärrä miksi asioita tapahtuu, miksi pimeässä kuuluu ääniä, vaikka mitään ei voi nähdä. Lapsi voi ihmetellä miksi äiti on pitkän aikaa pois näköpiiristä, kuinka hissillä kuljetaan tai miten keinussa istutaan. Uusia asioita käsitellään monella eri tavalla lastenkirjallisuudessa. Samalla tuodaan vieraita asioita lähelle lasta, jotta nämä tulisivat tälle tutuksi, jonka myötä pelkotilat lievenevät.

3.1 Lastenkirjallisuuden pedagoginen merkitys

Teoksessa Lorusta lukuhetkeen (1981, 11, 46, 51-54) Inkeri Lampi toteaa suomalaisen lastenkirjallisuuden alkaneen jo esivanhempiemme iltapuhteissa syntyneistä tarinatuokioista. Hän myös huomauttaa, että lapsen kulttuuri alkaa kuvakirjasta. Koska kirjat vaikuttavat lapseen voimakkaasti, näyttelee tarinan sisältö ja visuaalinen taiteellisuus merkittävää roolia kirjallisuudessa. Lampi kertoo lapsen kielellisen pohjan kehittyvän ensimmäisen ikävuoden aikana. Puolentoista ja kahden vuoden iässä lapsi alkaa muodostaa ensimmäisiä kahden tai kolmen sanan lauseita. Kaksivuotiaana lapsi alkaa kiinnostua enemmän kirjoista sen kuvien ja värien kautta, sekä yksityiskohtaiset materiaalit saattavat kiinnittää lapsen huomiota. Tällöin aikuisen tehtävä on osoitella kuvista tuttuja asioita tai laventaa kuvien kohteiden käsitteellistä termistöä, kuten mikä on pallo, miten palloa käytetään ja miltä pallo voi näyttää. Lorujen ja runojen avulla kartutetaan lapsen sanavarastoa. Kolmevuotiaalla on jo kattava sanavarasto ja kieliopista hallitaan usein jo taivutusmuotoja. Kun tarinoita toistetaan, pystyy lapsi samaistumaan sen henkilöihin paremmin. Neljästä vuodesta kouluikään asti, lapsen äidinkieli vakiintuu ja vahvistuu, hän

osaa selittää sanoin omia tunteitaan, sekä kuvailla ajatuksiaan. Tähän ikäryhmään sopii hyvin selkeäjuoniset sadut, sekä kertomukset ja tietokirjat. Kuusivuotias jak-saa seurata jo melko monivaiheisia kertomuksia, jolloin kirjallisuuden monipuoli-suus on tärkeää.

Päiväkodissa tulisi herättää lapsen kiinnostus kirjallisuutta kohtaan ja tarjota sitä kaikkien lasten ulottuville, koska jokaisessa kodissa ei lueta lapselle. Kirjallisuuden tulisi olla osa jokapäiväistä arkea niin, että lapsi oppii keskittymään kirjan kuvien katselemiseen ja oppii keskustelemaan niistä. Lapsen on tärkeää oppia kuuntelemaan sekä kirjoitettua että omin sanoin kerrottua tarinaa ja pikkuhiljaa kiinnostua itse tarinoista. Päivähoidolla on suuri vastuu kirjallisuuden tarjoamisesta, koska osa lapsista viettää suurimman osan hereillä olo ajastaan siellä. Kirjojen joukossa on hyvä olla tarinoita, joita on viikon aikana luettu ja kirjoja, joita lapsi on tuonut kotoaan ja kirjastosta lainattuja teoksia, jotta lapset oppivat käsittelemään lainakir-joja ja huolehtimaan niistä.

Lampi (1981, 57, 59-62) on sitä mieltä, että jo vuodenikäisestä lähtien lapselle tuli-si järjestää määrätietoisesti katselu- ja lukuhetkiä. Kuvia tulee nimetä ja esittää lapsille niihin liittyviä kysymyksiä. Kolmesta kuuteen ikävuoteen tulee huolehtia eri-ikäisten lasten tarpeista ja vastaanottokyvystä. Lapsi oppii pitkäjänteisyyttä kuun-nellessaan kertomuksia, viidestä kuuteen ikävuoteen voidaan alkaa lukea jatkoker-tomuksia, joka kehittää lisää pitkäjänteisyyttä, sekä kykyä palauttaa mieleen ker-taalleen kuultua. Säännöllisesti samaan aikaan toistuva lukuhetki opettaa lapset odottamaan niitä, jolloin keskittyminen ja kuunteleminen ovat helpompaa. Nuku-tushetkiin liittyvät lukuhetket kääntävät lapsen ajatukset pois päivän puuhista ja rauhoittavat uneen. Unihetken tekstin tulee olla lyhyt, eikä siihen pidä sisältyä jän-nitystä tai pelottavuutta.

Pitkäjänteisyyttä ja hiljentymistä tarvitaan myös koulussa, jonne lapsi siirtyy päivä-kodin jälkeen. Kun lapsi omaa jo nämä taidot, on hänen helpompi keskittyä uuden tiedon omaksumiseen. Jos päiväkodissa on jo harjoiteltu riittävästi pitkäjänteisyyt-tä, keskittymistä ja muille rauhan antamista, on kouluun siirtyminen paljon hel-pompaa. Lapset, jotka ovat tottuneet kuuntelemaan luettua tekstiä, jaksavat kuun-nella tarkemmin myös opettajan opetusta. Irja Lammen neuvot toimivat keskiarvoi-

sena ohjenuorana lapsien kasvattamiseen. Päiväkotiryhmiin mahtuu monta erilais- ta taustaa omaavaa lasta, jolloin rutiinit tuovat lasten elämään samanarvoisuutta ja yhdessä oleminen ja tekeminen kehittävät yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kun päiväkotiryhmässä luetaan samoja satuja koko ryhmälle samaan aikaan, lap- set jäävät pohtimaan samoja asioita. Ajatukset voivat lähteä jalostumaan seuraa- vassa leikkihetkessä, johon kaikkien on helppo tulla mukaan, koska he tietävät mistä tilanteesta on kysymys. Lapset saattavat myös tiedostamattaan työstää tois- tensa kanssa ajatuksiaan eteenpäin, jolloin lapsi voi oppia hänelle uusia ajatus- ja toimintamalleja.

Kolme- ja neljävuotiaat ovat ehkä kiitollisimpia ja läsnä- olevimpia satujen kuuntelijoita. Silloin lapsi nimittäin siirtyy sellaiseen puhevaiheeseen, jossa mikään ei ole mahdo- tonta. Kun heille lukee ääneen, he etsivät merkityksiä, keksivät uusia riimipareja, runoilevat laulunsanoja, hyppe- lehtivät kirjassa edestakaisin. He löytävät lempikirjoja ja yksittäisistä kirjoista suosikkisivuja. He myös alkavat taju- ta olevansa tyttöjä ja poikia, he tiedostavat kuoleman olemassaolon ja sen, että on eilinen ja huomisen. Siinä vaiheessa kirjasta toden teolla tulee kielenkehityksen ja maailman ymmärtämisen väline, kirjasta avautuu elämä: minuus, kuolema, rakkaus, alakulo, ilo. (Syötä satuja 2008, 55)

Tarinoiden kautta lapsi pääsee kokemaan erilaisia tunnetiloja. Jos perheessä on vain yksi lapsi, hän ei välttämättä pääse kokemaan huomionjakamisen tunnetta kodissaan, mutta päiväkodissa hän joutuu väistämättä tämän tilanteen eteen. Sa- ma tunne toistuu lelujen jakamisessa. Jos lapsi ei saa käydä läpi näitä tunteita ta- rinan kautta, hänelle voi tuottaa vaikeuksia keksiä, kuinka menetellä niissä tilan- teissa. Jos lapselle luetaan tarina jakamisesta, jossa päästään tyydyttävään loppu- ratkaisuun, on lapsen helpompi hyväksyä tilanteensa, eikä hän joudu tuntemaan ahdistuksen tunnetta.

Moni pieni lapsi ei välttämättä ymmärrä, mitä kuolema merkitsee ja jos perhe jou- tuu kohtaamaan tällaisen tilanteen, voi perheenjäsenien voimakas suru hämmen- tää ja jopa masentaa lasta. Silloin on tärkeää, että lapselle kerrotaan sadun kautta, mitä kuolema tarkoittaa, miksi muut tuntevat surua ja kuinka tilanne jatkuu tulevai- suudessa. Lapsen on myös hyvä tietää, että tunnetilat muuttuvat aivan kuten

muutkin asiat elämässä. Päiväkodeissa luetaan lapsille satuja, jotta voidaan rikastuttaa lapsen mielikuvitusta. Niissä koetaan uusia asioita, sadut elävöittävät lapsen maailmaa. Niillä on oma opetuksellinen tehtävänsä ja ne kehittävät lapsen sanavarastoa ja kielellistä ilmaisukykyä. Sadun kautta lapsi oppii pohtimaan ihmisten ongelmia ja lapset oppivat keskittymään ja käyttäytymään, sekä kehittää lapsen empaattisia tunteita. On myös tärkeää, että lapselle luetaan monipuolista kirjallisuutta, niin tarinallisesti kuin rakenteellisestikin.

Kirjassa Sadun voimat (1997, 40) käsitellään myös katselukirjan merkitystä pienen vauvan kehityksen kannalta. Kirjan tarkoitus on tutustuttaa lapsi kirjaan fyysisenä esineenä, antaa virikkeitä, opettaa lapselle kuinka kuva edustaa todellista esinettä sekä kuinka sana kuvastaa todellista asiaa tai esinettä. Kirja on väline, jonka avulla lapsi oppii tunnistamaan lähialueensa esineet, sen avulla opetetaan lapselle tuttuja nimiä, sillä herätetään lapsen tiedon- ja tutkimisen halu, kirjan kautta välitetään lapselle oivallus yhteisen lukuhetken hyvästä vuorovaikutuksesta.

Kuvakirjat ovat merkittävä portti käsitteellisen sanaston kehittymiseen, kun sanat yhdistetään kuviin, lapsi oppii ilmaisemaan haluamiaan asioita. Samalla lapsi oppii visuaalista esteettisyyttä sekä kehittää mielikuvituksellisia tilanteita, kun esineiden ja asioiden käyttötarkoitus löytää kontekstinsa.

Kun kirjasta tulee esineenä tuttu, jos se on aina saatavilla ja käsillä, lapsi kasvaa siihen, että kirjat ovat osa elämää. Sen takia on tärkeää, että lapselle on olemassa syntymästä lähtien kirja, jonka saa laittaa suuhun, jota voi retuuttaa ilman että se hajoaa. Onneksi kustantamot ovat ottaneet huomioon aivan pienen ihmisen rajut otteet ja tarpeet. Vauvoille on kankaasta tehtyjä pehmeitä kirjoja ja paksuja pahvisivuisia pienikokoisia kuvakirjoja, joissa on voimakkaat värit ja selkeät kuvat. Ensikirjoissa on huomioitu pohjoismaisen kaupunkilaislapsen tiedontarve. Monissa ensikirjoissa esitellään maatilan eläimiä, maatilan työkoneita, eksoottisia eläimiä ja lähimetsien eläimiä. Joissain katselukirjoissa on erilaisten asioiden ääniefektit mukana tai erituntuisia pintoja joita voi koskettaa ja joiden kautta voi hahmottaa, miltä eri asiat tuntuvat tai kuulostavat. Lapsi oppii parhaiten käyttäessään useaa eri aistiaan yhtäaikaaisesti. Kun lapsi kuulee sanan, jonka voi yhdistää visuaaliseen muis-

tikuvaan sekä tuntoaistiin uusi asia jää varmasti paremmin mieleen, kuin asia jonka nimen on ainoastaan kuullut.

Kuvallukutaito alkaa kehittyä heti syntymästä. Ja aivan niin kuin kaikissa kielissä, sitä kehittyy aina paremmaksi osajaksi, mitä enemmän kielen kanssa pääsee tekemisiin (Syötä satuja 2008, 45).

Lapselle voi lukea jo ennen syntymää, jotta lapsi oppii tuntemaan omaa äidinkieltään, sekä erilaisia sanamuotoja ja puheen rytmejä. Moni pieni lapsi haluaa kuulla lempitarinansa kerrottavan moneen kertaan, niin moneen, että aikuinen varmasti kyllästyy tarinaan, mutta se ei saa olla syy tarinan toiston lopettamiseen. Lapsella on jokin tiedostamaton syy, miksi juuri siinä tarinassa olevat asiat häntä kiehtovat. Todennäköisesti ne liittyvät hänen elämässään olevaan tunnetilaan tai kehitysvaiheeseensa ja kuulemalla tarina moneen kertaan uudestaan lapsi pääsee pohtimaan omia tunteitaan niin kauan, kunnes saa jonkinlaisen loppuratkaisun asiaan tai siirtyy seuraavaan kehitysvaiheeseen.

Säännöllinen tarinankerronta luo lapsen elämään myös turvallista rytmiä, joka helpottaa elämänhallinnassa, kun tietää mitä milloinkin tapahtuu. Säännöllinen elämänrytmi ja selkeät säännöt luovat lapselle turvallisen kasvuympäristön, jossa voi rohkeasti kokeilla rajojaan, keskittyä omien tunnetilojensa opiskelemiseen. Myös aikuisen maailma on lapselle vierasta, lapsi ei tiedä mitä tarkoittaa kun äiti ja isä menevät töihin ja mitä he siellä päivän aikana tekevät. Sen vuoksi onkin tärkeää, että lapselle selitetään asiat sellaisessa muodossa ja niillä sanoilla, joita lapsi käsittää. Nykyään on tehty lastenkirjoja eri ammateista ja vanhempien roolista, tämä auttaa lasta käsittämään paremmin, että vanhemmillakin on asioita, joita heidän täytyy tehdä, aivan kuten lapsilla.

Ojanen, Lappalainen ja Kurenniemi kuvaavat sadun monikerroksista merkitystä kirjassaan Sadun avara maailma (1980, 13-14, 22, 26-33, 38-39, 109-110, 119-120). Satujen merkitys on sen välittämässä tunnemaailmassa, joka viestittää ihmisen sielun maisemaa avoimen tai kätketyn symboliikan avulla. Ongelmien käsittely symbolien kautta on turvallisempaa kuin konkreettinen toiminta. Satujen kautta voi oppia ymmärtämään itseään ja sitä kautta oppia ymmärtämään myös muita. Mieli-

kuvitus on lapselle paikka, jossa lapsi voi kohdata pelkonsa omilla ehdoillaan ja selviytyä voittajana. Lastenkirjailija on avainasemassa lapsen kielellisen kehityksen opastajana. Ensisijaisesti lapsi oppii kielensä vanhemmiltaan, mutta lapsen sanavarasto rikastuu monipuolisuuden kautta ja kirjallisuus tarjoaa tätä monipuolisuutta varsinkin käsitteelliseen sanavarastoon. Lastenkirjan kielen on oltava selkeää ja ilmeikästä. Siinä ei saa käyttää liikaa adjektiiveja, eikä liikaa selittää, koska lapsen täytyy saada itse käsitellä asioita oman mielikuvituksensa kautta.

Bruno Bettelheim kirjoittaa teoksessaan *Satujen lumous* (1987, 32, 64) satujen opastavan lasta löytämään oman identiteettinsä sekä kutsumuksensa. Satujen kautta lapsi oppii, että riskejä ottamalla sekä urheudella elämässä selviää ja hyvä on ihmisen ulottuvilla vastoin käymisistä huolimatta. Rohkeaa mieltä tulevat auttamaan hyväntahtoiset voimat, joiden avulla saavutetaan onni.

Kirjassa *Encyclopedia of children's literature* (1996, 101-106) Lissa Paul pohtii artikkelissaan *Feminist criticism of: from sex-role stereotyping to subjectivity* lasten ja nuortenkirjallisuuden tarinankerrontaa. Varsinkin teos *Tuhkimo* antaa hänen mielestään vääränlaisen mielikuvan naisen roolista. Tuhkimossa ihailaan rikkauksien saavuttamista ja elämä tähtää prinssin saamiseen, jonka kanssa elämä on onnellista ja auvoista. Lissa Paul toteaa, että monet kouluttautuneet naiset, varsinkin kirjastonhoitajat ja opettajat toivoisivat tarinoilta feministisempää näkökantaa ja tarinoiden kannustavan tyttöjä opiskelemaan ja saavuttamaan itse menestystä elämässään. Kirjailijat kuten Virginia Woolf ja Ursula Le Guin ovatkin korostaneet naispuolisten sankareiden tarpeellisuutta lastenkirjallisuudessa.

Suomalainen satu 1 (2010, 29) kokoelmassa Myry Voipio kirjoittaa artikkelissa *Tyttö, miekka ja muutama käärme* perinteisen sadun mallissa sankarin olevan hyvä, jalo, komea prinssi, joka pelastaa vangitun neidon ja saa hänet sekä puoli valtakuntaa omakseen. Saduissa seikkailevat prinsessat saattavat olla nokkelia, mutta heidän naiselliset piirteensä peittoavat älylliset lahjat. Prinsessin ihannemalli on hyvä, nöyrä ja pyyteetön, sille riittää palkaksi lähimmäisen terveys ja onni. Tästä mallista poikkeava on suomalainen satu *Hirviöntappajaneidosta*, joka täyttää kaikki sankarin vaatimukset, vaikka onkin nainen. Henkinen voima kuvastaa naista, kun taas fyysinen voima kuuluu miehelle.

3.2 Lastenkirjallisuuden terapeutinen merkitys

Kirjassa *Encyclopedia of children's literature* (1996, 638) Hugh Crago toteaa artikkelissaan *Bibliotherapy and psychology* kirjallisuusterapian syntyneen Saksassa ja Yhdysvalloissa 1900-luvun alussa, mutta Iso-Britanniassa käsite "lukemisterapia" on tunnustettu vasta 1990-luvun paikkeilla. Sairaalakirjastojen positiivinen merkitys mielisairaaloissa huomattiin tuolloin. Myöhemmin kirjastonhoitajat alkoivat tehdä yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa, havaittuaan kirjallisuuden lukemisen hoitavan voiman.

Arvola ja Mäki summaavat artikkeleissaan *Satu hoitaa lapsen mieltä ja Tarinat tukevat somaattisesti sairasta lasta* (2009, 25-37, 72-76, 82) saduilla ja myyteillä olleen hoitava ja parantava tehtävä. Hindut uskoivat, että häiriintynyt ihminen pystyisi näkemään selvästi elämänsä umpikujat ja pääsemään niistä pois pohtimalla satua. Satujen pelottavuutta pohdittaessa nostetaan esille seikka, joka osoittaa, että lapsi pystyy säätelemään kirjoitettua tarinan pelottavuutta omien mielikuviansa kautta, jolloin hurjatkaan sadut eivät välttämättä ole liian rankkoja lapselle. Nykyään lastenkirjallisuuden teemat eivät pyöri arkisissa asioissa, vaan nimenomaan pyritään käsittelemään vaikeita asioita. Varhaisia muistoja ja traumaattisia kokemuksia, jotka ovat tapahtuneet, ennen kuin lapsi osaa puhua, voidaan käsitellä satujen kautta. Satujen sisällön epämääräisyys antaa mahdollisuuden suojautua liian henkilökohtaisilta tuntemuksilta. Kansansatu toimii psykoanalyysin tavoin, molemmat edistävät itsetuntemusta. Sadussa kohdataan samanlaisia ongelmia kuin todellisuudessa ja ne auttavat löytämään ratkaisuja sekä käyttäytymismalleja ja ohjeita elämään. Sadutuksen kautta voidaan auttaa lasta käsittelemään vaikeita asioita, kuten sairastuminen tai sairaalassa oleminen. Sadutuksessa lapsi kertoo itse tarinan aikuiselle ja aikuinen on läsnä kuulemaan niin henkisesti kuin fyysisestikin. Kaikkia sadutuksen muotoja voidaan hyödyntää myös päiväkodin arjessa ja ne toimisivatkin mukavana ohjelmana pienryhmissä. Lasten keksimien tarinoiden pohjalta voisi jatkaa kuvitukseen ja leikkiin tai näytelmään, jota voi esittää muille ryhmäläisille. Lapsen osallistaminen ja mielikuvituksen harjoittaminen ovat tärkeitä

henkisen kasvun tukipilareita. Ne myös kehittävät lapsen itsetuntoa ja kykyä toimia ryhmässä.

Päivi Heikkilä-Halttunen summaa teoksessaan *Minttu, Jason ja Peikönhäntä* (2009, 251-256, 258) kirjallisuusterapian pyrkivän tukemaan ja vahvistamaan tunteiden käsittelyä sekä selviytymiskeinoja ja uusien voimavarojen, ideoiden, oivallusten ja merkitysten löytämistä, sekä muutoksen hyväksymistä. Kirjallisuuden lukeminen ilman ryhmäkeskustelua on lukemisterapiaa, jonka tarkoitus on auttaa yksilön tunne-elämän kasvua tai tarjota oivalluksia henkilökohtaisiin kriiseihin. Lasten- ja nuorten kirjallisuusterapia on luovien terapioiden muoto, jossa satuja, tarinoita tai muita tekstejä sekä lasten ja nuorten omia suullisia ja kirjallisia tuotoksia käytetään ennaltaehkäisevästi kasvun ja kehityksen apuna sekä myös kuntouttavina ja parantavina välineinä.

Päivi Heikkilä-Halttunen kirjoittaa kirjassa *Minttu, Jason ja Peikönhäntä* (2009, , 261-267), että lasten parissa käytetään nimeä satuterapia. Kirjallisuusterapiassa tapahtuu neljä rinnakkaista tai vaihtoehtoista tapahtumaketjua. Ensimmäinen on tunnistaminen tai samaistuminen, jossa lapsi tunnistaa itsensä tai läheisensä samankaltaisen elämänkokemuksen, joka vastaa lapsen sisäistä kokemusta tai ulkoisia olosuhteita. Kun lapsi ymmärtää muidenkin käyneen läpi samoja asioita, hän ei tunne jääneensä yksin tunteidensa kanssa. Toinen vaihe on projektio tai introjektio, joka pitää sisällään tarinan sisältämien teemojen käsittelemistä kuvitteellisen henkilön näkökulmasta, tämä asetelma vähentää vaaraa asettaa itsensä alttiiksi. Tällä metodilla lapsi voi seurata muiden reagoititapoja ja kokeilla vaihtoehtoisia toimintamalleja, näin hän oppii kohtaamaan erilaisia ongelmia. Kolmas vaihe on katharsis, mikä saa tarinan tai runon laukaisemaan lapsessa patoutuneita jännityksiä mm. stressiä. Viimeinen vaihe on oivaltaminen, missä työstetään ristiriitoja sekä tarkkaillaan omia reaktioita. Tämä metodi auttaa lasta itsensä tiedostamisessa, joka on avain ongelmien ratkaisuun. Lasten kirjallisuus toimii peilin tavoin, jonka kautta lapsi voi tarkastella itseään ja läheisiään. Kirjojen kautta lapsi oivaltaa tärkeitä identiteettinsä rakentumiseen vaikuttavia asioita. Parhaimmillaan lastenkirjallisuus antaa vertaiskokemuksia ja rohkaisee tunteiden rehelliseen esittämiseen. Rankkojen lastenkirjojen avoimena tai piilotettuna merkityksenä on rohkaista lasta puhumaan vaikeista tai kokonaan kielletyistä tunteista. Heikkilä-

Halttunen kirjoittaa psykoanalyttikko Ritva Kajamaan olevan sitä mieltä, että sopivan sadun lukeminen ahdistuneelle lapselle on paras tapa auttaa. Sadun kautta lapsi voi käsitellä tuskallisia ja primitiivisiä fantasioitaan.

Päivi Heikkilä-Halttunen toteaa myös teoksessaan *Minttu, Jason ja Peikonhäntä* (2009, 275-276), että kansansatujen tiivistetty muotokieli, henkilöiden karakterisointi ja kerronnan kaavamaisuus on sopivaa kirjallisuusterapian aineistoa. Ongelmalähtöiset kuvakirjat vahvistavat lapsen identiteettiä ja parantavat hänen itsetuntemustaan. Lapsille suunnatut rankkoja ja kipeitä aiheita käsittelevät kuvakirjat ovat tehty rikkomaan hiljaisuuden muuri aikuisen ja lapsen välillä, sekä saavat aikaan keskustelua ahdistavista aiheista aikuisen kanssa. Kirjan kautta lapsi saa myös hetken pohtia omaa tilannettaan. Heikkilä-Halttunen nostaa esille myös kirjallisuusterapiaa tutkineen yhdysvaltalaisen Laura J. Cohenin näkemystä siitä, kuinka pienet lapset kokevat maailman konkreettisesti, jolloin heidän on voitava havaita miltä asiat näyttävät ja tuntuvat, joka asettaa erityiseen asemaan ilmaisun ja ennen kaikkea kuvat. Ongelmalähtöisen lastenkirjallisuuden suurin merkitys on ennaltaehkäisevää toimintaa, jolla yritetään saada lapsi välillisesti eläytymään mahdolliseen kriisiin tai ongelmaan. Lasten kuvakirjallisuus keskittyy leikki-ikäisen lapsen elämän merkittäviin taitekohtiin ja kehitysvaiheiden kuvaamiseen.

Kirjallisuusterapeutti Silja Mäki (2014) toteaa, että pieni lapsi voi joutua kohtaamaan myös rankkoja asioita kuten läheisen kuoleman, läheisen sairastumisen tai oman sairastumisensa, vanhempien avioeron tai kiusatuksi tulemistä. Kaikkein rankimpiin aiheisiin ei pidä tarttua liian suoraan kuvaavalla tarinalla, vaan asiaa tulisi ensin alkaa käsitellä etäännyttävien satujen kautta. Tarinoiden kautta löydetään yhteys lapsen tunteisiin, sekä löydetään sanat tunteille. Vaikka itse sanoja ei löydetäkään, voi kokemus tulla ymmärretyksi tajunnan kautta, näkyä ulkoisessa olemuksessa ja fyysisessä toiminnassa. Käytetyimpiä tarinoita ovat kansansaduita Punahilkka, Ruusunen, Tuhkimo ja Lumikki. Tove Janssonin näkymätön lapsi toimii klassikkona oman identiteetin löytämisestä ja oman tahdon näyttämisestä. Kiusaamista käsitteleviä tarinoita ovat Pekka Töpöhäntä ja Ruma Ankanpoikanen. AD/HD:ta käsiteltäessä sopivat tarinat ovat Vaahteramäen Eemeli ja Vauhdikas Rasmus. Faabeleiden kautta voidaan pohtia oikean ja väärän merkitystä. Lapsen iällä ei ole merkitystä asioita käsiteltäessä, vaan lapsen kehitysvaihe ohjaa toimin-

taa. Mäki mainitsee, että kirjallisuusterapiaa voidaan yhdistää päiväkodin taidehetkiin, leikkeihin tai esityksiin. Jos lapsen kotona vanhemmilla on vaikeuksia näyttää tunteitaan, voidaan päiväkodissa auttaa tunnistamaan erilaisia tunnetiloja ja opettaa, kuinka niitä käsitellään. Uuden ryhmän aloittaessa, olisi hyvä käyttää aiheeseen liittyviä tarinoita.

Uutena linjana kirjallisuudessa on kuvakirjojen jaottuneisuus. Kuvakirjassa on usein yksi asia jota käsitellään ja se käsitellään alusta loppuun saakka esim. Tracey Corderoy'n kirja *Ei!*, joka kertoo pienen sarvikuonopojan uhmaiän alkamisesta ei-sanon monipuolisella käytöllä, kuinka sitä käyttämällä voi jäädä paitsi paljosta mukavasta. Ensin sarvikuono käyttää sanaa vallan merkinä, sitten itsepäisyyttään ja lopulta sarvikuono huomaa jäävänsä yksin paitsi kaikesta hauskaasta. Lopulta hän oppii uuden sanan ja se on kyllä. Tarinan opetus tulee melko selvästi esille, mutta sen sijaan, että lapselle sanottaisiin, kuinka tulisi toimia, osoitetaan syy-yhteys toiminnan kautta, mitä sitten tapahtuu kun toimit näin.

Satukirjoja kirjoitetaan yhä vähemmän, kun taas kuvakirjat ovat lisääntyneet. Kuvakirjoissa käytetään tehosteena ääniä ja erilaisia kosketeltavia pintoja. Kuvakirjoissa seikkailevat useimmiten eläimet ja pehmolelut eikä niinkään ihmiset. Luontoa käsitellään yhä jossain määrin, mutta yleensä siellä elävien eläinten kautta, eikä uteliaan ihmislapsen tutkivien silmien kautta. Tarinoissa ei myöskään käsitellä luonnossa olevia uhkia tai vaaroja, kuten kansansaduissa, vaan enemmänkin tuodaan esiin luonnossa elävien elämää. Ehkä nykyajan lapsia ei tarvitse pelotella yksin metsään menemisellä, koska synkkiä sysimetsiä on vuosi vuodelta yhä vähemmän kaupungistumisen myötä. Uusin suuntaus kuvakirjoissa on runomittainen kirjoitusasu. Aivan kuten ensimmäisissä satukirjoissa, kuvakirjoissa on oivallettu tarinoiden jäävän paremmin mieleen riimien kautta. Lapsen on helpompi oppia uusia sanoja tekstin rytmin kautta.

Hilkka Ylösen mukaan teoksessaan *Taikahattu ja Hopeakengät: sadun maailmaa* (1998, 16) päiväkodissa ei voida keskittyä yksilön ongelmiin, vaan tarinoita valitaan yleisesti. Päiväkotiryhmässä on terveitä lapsia ja henkisesti järkkyneitä, joten siellä ei tehdä psykoterapiaa, vaan siellä luodaan stimuloivia ymmärtämissyhteyksiä ja annetaan sadun kautta mahdollisuus uusiin kokemuksiin.

Koska päiväkotiryhmässä on monia lapsia, joilla on erilaisia taustoja ja saattaa olla erilaisia tarpeita, tulee luettavan materiaalin olla mahdollisimman monipuolista. Päiväkotiryhmissä ei kuitenkaan voida lähteä terapoimaan yksittäistä lasta, mutta tarinoiden kautta voidaan antaa lapselle välineitä oppia itse käsittelemään omia tunteitaan ja oppia kehittämään myös empaattista ymmärrystään. Omien ja toisten tunteiden käsittäminen sekä niiden sanoiksi pukeminen kasvattavat lasta yhteistyökykyiseksi ja toiset huomioonottavaksi yksilöksi.

Hilkka Ylönen mainitsee teoksessaan *Loihditut linnut* (2000, 28-29) satujen olevan oiva tapa purkaa aggressioitaan ketään vahingoittamatta kertomuksen välityksellä. Sadut rohkaisevat ja tukevat itsenäistymistä, jota päiväkodissa ja koulussa edellytetään. Lapsi haluaa myös pelätä turvallisesti, etsien rajojaan ottaen selvää kuinka paljon uskaltaa. Satu antaa valmiuksia kohdata elämän haasteita tuottamalla samalla iloa.

4. KIRJAKASSIEN KOKOAMINEN

Kirjakassitoiminta pitää sisällään kestäviin kangaskasseihin koottuja aihepaketteja kirjallisuudesta ja tässä opinnäytetyössä aineistovalinta tehtiin lastenkirjallisuudesta. Yhteen kassiin on koottu tietyn aiheen mukaan 15 - 20 kirjaa, sekä lista kassin sisällä olevista kirjoista.

Kirjakassitoiminta alkoi esimiehen luvalla. Toiminta vaati aineistohankintana vahvat, vettä kestävät, vetoketjulliset kassit, joissa on etutasku, johon voitiin laittaa aiheen nimi laminoituna lappuna. Kasseihin laitettiin myös väritulosteita kuvitetuista kirjalistoista, jotka laitettiin muovitaskuihin kassin sisälle, jotta päiväkodin henkilökunta tietää, mikä kirja kuuluu nimenomaiseen aihekassiin.

Ennen opinnäytetyöhön kuuluvan kyselytutkimuksen toteuttamista kirjakassitoiminta aloitettiin litalan päiväkodissa. Kassit tilattiin Hämeenlinnan pääkirjaston kotipalvelun kautta, koska sinne oli hankittu ennestään mittatilaustyönä ompelijalta kasseja juuri aihepakettien kokoamista varten. Nämä aihepaketit kerätään ja vietään vanhuksille kotiin aina kuukaudeksi kerrallaan. Samaa ajatusta toteutettiin päiväkodeille suunnatuissa teemakasseissa. Kirjakasseihin kerättiin 12 eri aihetta ajatuksena, että on riittävästi valinnanvaraa ja ryhmät voivat ottaa mukaansa useamman kuin yhden kassin kerrallaan. Kassit kiertävät sovitun ajan päiväkotiryhmissä ja säännöllisin väliajoin kassit palautetaan kirjastoon, jossa ne vaihtavat lainaajaa seuraavaksi periodiksi. Kirjastokäynnin yhteydessä päiväkotiryhmien työntekijöille esitellään joko uutta tai vaihtuvan teeman mukaan lastenkirjallisuutta, mutta kuitenkin eri kirjallisuutta, mitä kasseista on löydettävissä.

Toiminnan käynnistysvaiheessa järjestettiin litalan päiväkodin henkilökunnalle kolme kertaa kirjakassitapaamisia. Ensimmäinen kirjakassitapaaminen oli 11.3.2014. litalan päiväkodin johtajaan oli otettu yhteyttä, jotta saatiin sovittua, mikä kellonaika sekä viikonpäivä sopi heille parhaiten ja hän ehdotti tiistaita 9.30 tai 12.30. Aika 12.30 oli henkilökunnan mielestä parempi, joten siihen päädyttiin. Camilla Mickwitzin koko tuotanto esiteltiin henkilökunnalle. Mickwitzin kirjat valittiin sen vuoksi, että niissä on realistinen kerronta sekä naivistinen voimakas kuvitus, jossa hahmot ovat rohkean pyöreitä ja tavallisia. Kirjat käsittelevät todellista elä-

mää, yksinhuoltajan osaa, luonnon saastumista ihmisten välisiä suhteita, maastamuuttoa jne. Mickwitz ei kaunistellut elämää lapsille, vaan kertoi totuudenmukaisesti sen mikä oli olemassa ja kuinka siihen voi suhtautua, jotta olisi helpompi ymmärtää. Lastenhoitajat saivat lainata esittelemäni kirjat ryhmänsä kortille.

Päiväkodin henkilökunta sai myös tutustua kassien aiheisiin ja he valitsivat omaan ryhmäänsä sopivimmat aiheet kuukaudeksi lainaan. Osallistujia oli neljä henkilöä. Toimintaan oli varattu aikaa tunti, mutta heidän aikatauluissaan oli päällekkäisyyttä, joten tapaaminen jäi puolen tunnin mittaiseksi. Esiteltäviä kirjoja oli paljon, joten niihin ei ehtinyt kovinkaan syvällisesti esittelyssä perehtymään. Tuotanto oli sen verran vanhaa, että se oli monelle tuttua ennestään. Linaan lähtivät kassit seuraavista aiheista: Kuninkaalliset, sisarukset, käytöstavat, naperot, ihminen ja anatomia, aakkoset ja numerot, kulkuneuvot sekä koulu. Eri ryhmistä oli yksi työntekijä edustamassa. Seuraava tapaamiskerta sovittiin siten, että mahdollisimman moni pääsee paikalle.

Toisella tapaamiskerralla 8.4.2014 osallistujia oli jälleen neljä. Edellisellä kerralla tiedusteltiin, onko heidän ryhmässään erityistarpeita vaativia lapsia ja yhdessä ryhmässä oli kuulovammainen lapsi. Esiteltävät kirjat käsittelivät kuulovammaisille suunnattuja kirjoja, joita oli hyvin vähän. 1970 – 1980 luvuilta löytyi lapsille soveltuvaa kirjallisuutta ja yksi erittäin pienen budjetin teos löytyi tältä vuosituhannelta. Lainattavissa on myös DVD, jossa on viitottuna lasten satuja. Toki minkä tahansa kirjan voi viitto, mutta monikaan päiväkodin lastenhoitaja ei välttämättä osaa viittomakieltä, jolloin kuulovammainen lapsi jää satujen kerronnasta pimentoon. Koska viittomakielisiä kirjoja löytyi niin vähän, rinnalle valittiin pääsiäisaiheiset kirjat. Lastenhoitajat vaihtoivat kassit ja nyt lähtivät kiertoan muuten samanaiheiset kassit, mutta lisäksi lainattiin unikassi.

Kevään viimeinen tapaaminen oli 6.5.2014. Paikalle saapui kolme, koska lomamat olivat jo alkaneet ja henkilökuntaa oli vähän paikalla. Esiteltävinä kirjoina oli Afrikkaa -käsitlevä lastenkirjallisuus, koska kesää vasten sopii hyvin kertomukset lämpimistä paikoista. Osallistujilta kysyttiin, kuinka he ovat kokeneet käynnit. He olivat sitä mieltä, että kassit voisivat olla lainassa hyvinkin kaksi kuukautta kerrallaan, koska päiväkotien arki on niin hektistä, etteivät he ehdi kuukaudessa pereh-

tymään kassien tarjontaan riittävästi. Kasseissa oleva kirjamäärä koettiin sopivaksi, koska niissä oli paljon valinnanvaraa. Päiväkodin henkilökunta myös toivoi toiminnan jatkuvan seuraavana lukuvuonna. Pyyntönä oli, että jatkossa esitellään uusia kuvakirjoja, koska he ovat työssään tulleet tutuiksi vanhojen kirjojen parissa ja uuteen materiaalin eivät määrärahat riitä. He ottivat vielä kirjakasseja lainaan ja palauttivat kesän mittaan.

4.1 Aiheiden valinta

Aihevalinta alkoi pohdinnalla, millaiset tarinat sopivat parhaiten alle kouluikäisille, niin aiheeltaan kuin sisällöltäänkin, sekä kuvitukseltaan. Kuvakirjoja valitessa on tärkeää kiinnittää huomiota pedagogisiin seikkoihin (onko eettisesti kasvattava, tukeeko kehitysvaiheita, tukeeko visuaalista kehitystä, onko kielellisesti kehittävää ja monipuolista), kuvituksen laatuun ja tarinan kielelliseen ja sisällölliseen laatuun. Toki kirjallisuus saa olla myös puhtaasti viihdyttävääkin kaiken kasvattavan aineiston ohella. Pohdinta alkoi siitä, mitä päiväkotikäisen elämään kuuluu. Lasten ikähaarukka päiväkodeissa on melko suuri, päiväkodeissa on n. 7kk -6 vuotiaita lapsia, joiden kehitys, uteliaisuus ja tiedontarve sekä elämänvaiheet vaihtelevat suuresti. Tällöin tulee miettiä aiheet, jokaiseen kohderyhmään. Päiväkotijärjestelmä ja perhepäivähoitopaikka ovat monelle lapselle ensimmäinen tilanne, jossa harjoitellaan vuorovaikutusta ja opetellaan jakamaan huomiota oman ikäisten kesken. Ystäviä saatetaan löytää eri kulttuureista, kotona saattaa syntyä uusia sisarusia tai perheenjäsen voi kuolla. Tärkeää on myös tietää, milloin satuja luetaan, jos niitä kerrotaan ennen päiväunia, täytyy aiheidenkin olla siihen sopivia.

Kaikkein pienimmille, sopivat parhaiten paksusivuiset ensikirjat, jotka ovat väreiltään, kooltaan ja koostumukseltaan lasten omiin käsiin ja suuhun tutkittavaksi sopivia, sekä muotoa voi tunnustella suussa ja käsissä.

Seuraava vaihe oli rajata aiheet tiettyihin ikäryhmiin suunnatuiksi. 2–3 vuotiaalle sopii eri kulttuurien lapset, kansanperinteet, kuninkaalliset, kulkuneuvot, käytöstavat sekä sisarukset. 2-3 vuotiaat ovat vastaanottavassa iässä ja kuuntelevat mielellään tarinoita. Kuninkaalliset ja kulkuneuvot ovat erittäin suosittuja aiheita juuri

tällä ikäryhmällä. Monien perheisiin saattaa syntyä uusia sisaruksia, jolloin on hyvä käydä lasten kanssa läpi, mitä uuden perheenjäsenen saapuminen tarkoittaa. Kaikkein pienimmille naperot (jossa on pelkästään ensikirjoja) ja uni. Vuodenaika kassi soveltuu kaikille. Toki näitä kaikkia voi käyttää minkä ikäisille tahansa, mutta sivumäärältä ja aiheiltaan on ajateltu juuri tämän olevan sopiva jaottelu. Esimerkiksi uni, kuninkaalliset, kulkuneuvot ja kansanperinteet käyvät kaikille ikäryhmille. Uni –kassi sopii hyvin siksi, että päiväkodeissa luetaan erityisesti juuri ennen nukkumaanmenoa tarinoita. Kuninkaalliset ja ajoneuvot ovat kirjastossa erittäin tiuhaan lainattua aineistoa dinosaurusten ohella, joten ne ovat varma suosikki ryhmissä. Toki tässä on myös kääntöpuolensa. Onko reilua kahmaista suosituimmasta aiheesta parikymmentä kirjaa vain yhden päiväkodin käyttöön, jolloin yksityishenkilöt eivät pääse niihin käsiksi? Tosin ne eivät jää päiväkodille ikuisiksi ajoiksi, vaan ainoastaan rajattuun ajankohtaan, joka on tässä tapauksessa kolme kuukautta. 4-6 vuotiaille ajateltiin sopivan aakkoset ja numerot, ihminen ja anatomia, kestävä kehitys ja ympäristö sekä koulu. 4-6 vuotiaat ovat jo siinä iässä, että osa heistä opettelee jo lukemaan sekä laskemaan. He jaksavat keskittyä kuuntelemaan pitkäjänteisyyttä vaativaa kirjallisuutta, sekä tietoisuus ja uteliaisuus ympäristöstä ja itsestä on jo herännyt.

4.2 Aineiston fyysinen valinta

Kirjakasseja kootessani pohdin, miten löytää sopivia teoksia. Apuna toimii kirjastotietokanta, josta voi etsiä kuvakirjoja rajaamalla hakua asiasanoituksella (asiasanoituksessa auttaa YSA), luokituksella ja kielellä. Koska varsinkaan vanhoja kuvakirjoja ei ole paljon asiasanoitettu tietokantaan, voi olla vaikeaa poimia esiin juuri tiettyyn aiheeseen sopivaa teosta. Valinnassa keskeinen apuneuvo oli Mervi Kosken teos Kuvakirjojen aihepiirit aakkosissa, joka on päivitetty kahteen kertaan. Ensimmäinen on painettu vuonna 2000, jonka jälkeen siitä on tehty useita painoksia. Siihen on listattu siihen mennessä painetut kuvakirjat jopa 1980 – luvulta lähtien ja ne ovat jaettu aihepiireittäin.

Aineistovarauksia tehtiin kaikista Hämeenlinnan kirjastojen kirjoista ja osan omasta toimipisteestä. Kalvolan kirjaston pienen kokoelman vuoksi oli parempi lainata

myös seudun materiaalia. Alueellisella varauksella ei tule yhteen kirjastoon suurta lovea hyllyyn tietyn aiheen kohdalle, vaan lainataan vähän joka puolelta. Kasseihin ei otettu uusia kirjoja, jotta yksittäiset lainaajat pääsevät tutustumaan niihin. Kun varatut kirjat saapuivat, alkoi aineiston läpi käyminen, kirjan ulkoasun ja sen kuvituksen ja kielen tarkastaminen. Jos kirja ei vastannut eettisiin arvoihin, oli kerronaltaan kummallinen tai hätäisesti kyhätty ja halvalla budjetilla toteutettu, se jäi valitsematta. Kirjoja kerättiin usealta eri vuosikymmeneltä, koska kuvitus vaihtelee niissä suuresti. Valikoimassa oli myös eri kustantamoiden teoksia, koska niissäkin on suuria eroavaisuuksia sekä aiheiden että kuvituksen puolesta. Esimerkiksi Pieni karhu ja Lastenkeskus tuottavat materiaaleja seurakunnan kerhoille ja julkaisevat paljon palkittua käännöskirjallisuutta, sekä ottavat kustannettavaksi jopa hie-man vaikeita aiheita kuten kuolema tai vanhemman vankeus (Lastenkeskus.fi, 2014).

5. KYSELY

Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa Hämeenlinnan päiväkotien kirjastonkäyttöä. Hämeenlinnassa on 26 kunnallista päiväkotiyksikköä ja kuusi yksityistä. Kyselyssä haluttiin vastauksia siihen, miten yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa toimii tällaisena aihepakettina, mitä päiväkoti odottaa yhteistyöltä ja kuinka kirjasto vastaa tarpeeseen. Miten kysyntä ja tarve kohtaavat, kuinka kirjaston valikoima on päivittäin ryhmille saatavilla ja löytääkö päiväkodin henkilökunta helposti tarvitsemansa, sekä millainen kirjallisuus on päiväkodille otollisinta.

Kysely oli yhdistelmä avoimia ja monivalintakysymyksiä. Kysymysten painopiste oli nimenomaan avoimissa kysymyksissä, koska näkemyksiä ei haluttu rajata liiaksi.

Avoimen vaihtoehdon avulla ajatellaan saatavan esiin näkökulmia, joita tutkija ei ole etukäteen osannut ajatella. Avoimien kysymysten suosijat perustelevat valintansa sillä, että avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä on todella mielessään, kun taas monivalintatyypiset kysymykset kahlitsevat vastaajan valmiiksi rakennettuihin vaihtoehtoihin. (Hirsijärvi 1997, 188, 190.)

Kyselyt lähetettiin viisi kertaa kaikille Hämeenlinnan päiväkodeille. Vastauksia pyrittiin saamaan enemmän muistuttamalla jatkuvasti vastaanottajia kyselystä, jokaisen muistutuskerran jälkeen tuli vastaus tai kaksi. Kysely alkoi 28.4 ja päättyi 31.5.2014. Lähetysmuodoksi valittiin sähköposti, mutta oli myös mahdollisuus lähettää vastaus postin välityksellä. Ensimmäisenä vastasivat yksityiset päiväkodit, minkä jälkeen kunnallisista päiväkodeista alkoi saapua vastauksia ripotellen kahden viimeisen viikon aikana. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisen kyselylomakkeen avulla. Se lähetettiin kaikkiin Hämeenlinnan päiväkoteihin. Varhaiskasvatuksen ikähaarukka on melko suuri, päiväkodeissa on alle vuoden ikäisistä esikouluikäisiin, joiden kehitys, uteliaisuus ja tiedontarve sekä elämänvaiheet vaihtelevat suuresti. Tällöin tulee miettiä sopivat aiheet jokaiseen kohderyhmään. Kyselyssä (Liite 1) on tarkennettuja kysymyksiä avoimin vastausrivein, joilla pyritään selvittämään päiväkotien tarpeet ja toiveet, sekä kolme monivalintakysymystä.

5.1 Kysymysten kokoaminen

Tutkimusongelmana oli selvittää minkä kaltaista sisällöllistä aineistoa Hämeenlinnan kaupungin päivähoitohenkilökunta kaipaa lastenkirjallisuudelta ja millainen sisältö kuuluu eri ikävaiheisiin. Haluttiin myös tutkia sitä, kuinka heidän kirjailainaan saataisiin aktivoitua. Lisäksi haluttiin selvittää mitä he odottavat kirjaston ja päiväkodin yhteistyöltä. Tutkimuksessa selvitettiin vielä, miten kirjaston kokoelmasta löytyy kirjallisuutta tukemaan varhaiskasvatusta ja kuinka suuri merkitys lastenkirjallisuudella on varhaiskasvatuksessa.

Kyselyn alussa oli numeroimattomat kysymykset, jotka antoivat taustakartoitusta. Kysymyksissä selvitettiin, kuinka kauan henkilö oli ollut päiväkodissa töissä ja minkä ikäisten ryhmässä työskenteli. Työajan pituutta kartoitettiin vastaajan kokemusta työstä ja kokemuksen tuomaa käsitystä lastenkirjallisuudesta ja sen tarpeesta päiväkotiryhmissä. Se missä ikäryhmässä työskentelee antaa osviittaa kirjavalintaehdotuksiin ja kirjavalintatarpeisiin sekä tarinan pituuden tarpeeseen eri ikäryhmissä.

Jos ryhmään kuuluu paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, heille sopii kirjapaketti eri kulttuureista kertovista tarinoista sekä varsinkin suomalaisesta perinnekulttuurista ja aakkosia käsittelevä kirjallisuus. Toisen kysymyksen vastauksesta selviää päiväkotien todellinen tarve uuden ja monipuolisen kirja-aineiston saamiseen kirjastolta. Eri vuodenaikoja kysyttäessä ajatellaan kirjapakettien toimivat parhaiten, jos ne tukevat ryhmien vuosisuunnitelmaa. Jos kaikilla on sama aihe samaan aikaan, ei siitä kannata tehdä yhtä kassia, koska aihe on ehtinyt mennä jo suurimmalta osalta ohitse. Jos taas aiheet ovat kiertäviä, voi aihepaketin suunnitella kiertämään tietynä aikana tietyissä ryhmissä, että kaikki saavat siitä hyödyn. Jos jotkut aiheet ovat liian rankkoja päiväkodissa käsiteltäväksi tai lapsen on vaikea samaistua kirjaan, on niitä käsitteleviä kirjoja turha kerätä kasseihin.

Aivan pienimmät eivät jaksaa jatkokertomuksia ja koska idea on, että samat kassit kiertävät melkein kaikissa ikäryhmissä, olisi parasta, että aineisto on valittu sopimaan mahdollisimman moneen ikäryhmään tai ainakin suurin osa materiaalista. Usein halutuista aiheista on olemassa kirjoja, mutta yhdessä kirjastossa voi olla suppea valikoima, jolloin monesta kirjastosta koottu materiaali helpottaa löytämistä. Se kuinka usein tarinoita luetaan, vaikuttaa kirjakassien kirjamäärän suunnitte-

luun, sekä kassien kierron pituuteen. Kirjakassitapaamisten suunnittelu ja muidenkin palvelujen tarjoaminen on helpompaa, kun tietää, miten päiväkodin rytmiin sopii käynti kirjastolla.

Jos henkilökunnasta tuntuu liian hankalalta irrottautua kiireellisestä arjesta, voisi kirjaston henkilökunta siirtyä esim. päiväkodeille esittelemään materiaaliaan ja viemään aihepaketit heille suoraan. Jos asiakkaat kokevat hakemansa kirjallisuuden löytämisen liian haastavaksi, voi sitä helpottaa esillepanolla, materiaalin asiansanoittamisella jne.

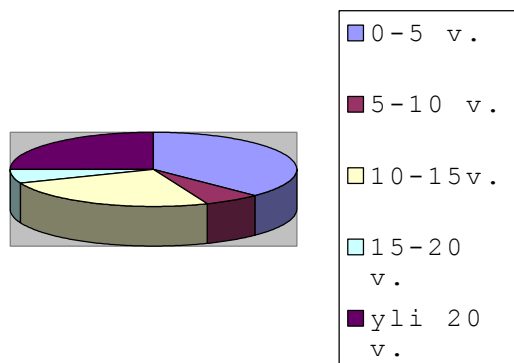
5.2 Kyselyn tulokset

Kaikista kuudesta yksityisestä päiväkodista vastattiin ja loput vastaukset tulivat kunnallisista päiväkodeista. Yksityisistä päiväkodeista vastasi yksi henkilö/päiväkoti ja litalan päiväkodista vastasi kolme, loput tulivat Hämeenlinnan kantakaupungin yksiköistä. Vastauksia tuli yhteensä 14 kappaletta joten kyselyn tulokset ovat hyvin suuntaa antavia, eivätkä johda tilastolliseen pätevyYTEEN.

Kyselyn ja haastattelun avulla saadaan selville, mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja uskovat. Ne kertovat, miten tutkittavat havaitsevat, mitä ympärillä tapahtuu. Mutta ne eivät kerro, mitä todella tapahtuu. (Hirsjärvi 1997, 201).

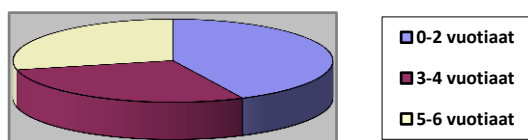
Kuusi vastanneista on työskennellyt alle viisi vuotta varhaiskasvatuksen parissa, heillä ei ole vielä kertynyt pitkää työkokemusta alalla, mikä varmasti osaltaan vaikuttaa vastauksiin. Heillä saattaa olla kokemusta vain yhdestä työpaikasta ja mahdollisesti vain yhdestä lapsiryhmästä, jolloin vertauskohtaa on melko vähän. Neljä vastanneista on työskennellyt yli 20 vuotta ja neljä 10 - 15 vuotta. Yksi vastanneista on työskennellyt 5 - 10 vuotta. Enemmistöllä on kuitenkin pitkä työhistoria, joten he ovat nähneet niin päiväkotimaailman muutoksen ja kehityksen kuin kirjasto-
maailman muutoksetkin jo pidemmältä aikaväliltä.

Vastaajilta tiedusteltiin työssäoloaikaa (Kuvio 1)

Kuusi vastanneista työskentelee tällä hetkellä pienten lasten parissa, neljä työskentelee kolme–neljävuotiaiden parissa ja loput neljä viisi–kuusivuotiaiden parissa. Kaikkein nuorimman ikäryhmän edustajien parissa työskentelevät käyttävät ehkä vähiten kirjaston palveluja, koska sen ikäiset eivät vielä jaksakaan keskittyä riittävästi pitkien tarinoiden kuuntelemiseen ja heille suunnattuja ensikirjoja on suhteellisen pieni määrä kirjaston aineistosta.

Minkä ikäisten ryhmässä vastaaja työskentelee (Kuvio 2)

Kuten aiemmin mainittiin, kolme – neljävuotiaat ovat otollisinta maaperää tarinoiden kuuntelemiseen, joten heille kannattaa lukea kaikkein eniten. Viisi-kuusivuotiaiden ryhmässä saattaa olla jo lukutaitoisia lapsia ja heillä on jo sen verran enemmän pitkäjänteisyyttä, että pitkät tarinat ja jatkokertomukset sopivat heille, sekä lasten tietokirjat ruokkivat uteliaisuutta ympäristöstä. Heille löytyy kaikkein eniten aineistoa lastenosastolta.

Ensimmäisenä kysymyksenä selvitettiin, onko vastanneiden ryhmässä maahanmuuttajataustaisia lapsia. Viisi vastasi kysymykseen kyllä ja yhdeksän vastanneista kirjoitti ei. Toisessa kysymyksessä kartoitettiin, kuinka paljon päiväkodeille hankitaan uutta kirja-aineistoa vuosittain. 13 vastaajan yksikköön ei hankita kirjoja lä-

heskään vuosittain. Jos hankintoja tehdään, ne ovat joko kirpputoreilta ostettuja, lahjoituksia tai kirjoja ostetaan vain 3 - 5 kappaletta vuodessa. Vastanneista viisi kertoi käyttävänsä aktiivisesti kirjaston valikoimaa, juuri kirjahankintojen vähyysden vuoksi. Toisille oli vuosien aikana kertynyt niin hyvä valikoima, ettei uudelle materiaalille koettu olevan tarvetta. Päiväkodeissa kirja-aineisto ei joudu yhtä kovaan kulutukseen kuin kirjastoissa, jolloin kirjat säilyvät pitkään hyvinä ja lukukuntoisina, mutta kymmenen vuotta vanhat kirjat voivat olla jo vanhanaikaisen tuntuista nykyajan lapsille ja uusimmat ja pinnalla olevat aiheet puuttuvat valikoimasta täysin. Suurta jakaumaa ei ollut kunnallisten ja yksityisten päiväkotien hankinnoissa. Yksityiset päiväkodit saattoivat hankkia muutaman uuden kirjan vuosittain tai tehdä ostoksia kirpputoreilla tai divareissa, mutta kunnalliset päiväkodit eivät voi ostaa käytettyä aineistoa kirpputoreilta, koska kunta vaatii ostosten tapahtuvan sopimusasiakkaiden kanssa ja maksu tehdään laskutuksella. Silloin päiväkodit ovat täysin lahjoitusten varassa.

Kun kysyttiin, millaisia eri teemoja päiväkodit käsittelevät vuoden aikana, vastaukseksi annettiin pääosin kalenterikauden pyhät, vuodenaajat, luonto, arkielämän tilanteisiin liittyvät aiheet kuten potta, perhe, kierrätys, hygienia, kulkuneuvot, eläimet, vesi jne. Kahdessa vastauksessa nousi esiin käsite satakielipedagogiikka, tämä näkemys noudattaa lasten intressien mukaan tehtyjä valintoja. Kalenterikaudet antavat raamit, joiden ympärille lisätään lasten mielenkiintojen mukaan teemoja. Satakielipedagogiikka johtaa myös siihen, ettei päiväkodeilla ole synkronoituja teemoja. Saman päiväkodin sisällä kalenteripyhät ovat ainoat teemat, jotka toteutuvat joka ryhmässä.

Seuraavassa kysymyksessä haluttiin tietää, sisältävätkö lastenkirjat liian rankkoja aiheita. 13 vastanneista oli sitä mieltä, etteivät lastenkirjat pidä sisällään liian rankkoja aiheita ja jos pitää, niin lukija sensuroi niitä kohtia. Eräs vastaajista pohti lasten osaltaan myös toivovat vaikeita kertomuksia, jotta oppivat niitäkin käsittelemään. Yksi vastanneista totesi kuoleman olevan liian vaikea itse lukijalle, eikä niinkään kuulijoille. Kun lapsen elämässä tapahtuu joitakin muutoksia, kuten avioero, kuolema jne., niitä asioita käsitellään koko ryhmän kesken. Liian aatteellisesti tyrkyttävää materiaalia vieroksutaan henkilökunnan keskuudessa.

Kyselyn avulla haluttiin selvittää, onko lapsen vaikea samaistua joihinkin aiheisiin. Seitsemän vastanneista koki, ettei ole tarinaa, johon lapsen olisi vaikea samaistua. Yksi vastanneista ei osannut sanoa. Yksi totesi lasten samaistuvan tarinoihin, jos ne koskettavat heidän omaa elämäänsä. Toinen mainitsi pienille lapsille luettavan nimenomaan heidän kehitysvaiheisiinsa liittyvää kirjallisuutta, jolloin samaistumisen myötä toivotaan opetuksen toimivan. Vastauksiin vaikuttaa paljon se, kuinka kauan on työskennellyt alalla. Kauemmin työskennellyt on nähnyt pidemmältä ajalta lasten reaktioita mahdollisesti eri ikäryhmissä, kun taas vähemmän aikaa päiväkodissa työskennelleellä, saattaa olla näkemys vain tietystä ikäryhmästä.

Kirjakassia kootessa tarinoiden pituudella on merkitystä, joten kysymyksessä haluttiin selvittää, kuinka pitkä on sopivan pituinen tarina. Satukirjan pituus vaihtelee ikäryhmien mukaan: mitä pienempi, sitä enemmän kuvia ja vähemmän tekstiä. Lepohetkiin sopii pitkät satukirjat, koska tarinaa voidaan jatkaa monta viikkoa. Kaikkein merkittäväntä on kuitenkin tarinoiden juoni. Satukirjan pituuteen vaikuttaa myös ryhmä koko, isommassa ryhmässä tarinan tulee olla lyhyempi kuin pienessä ryhmässä. Isommille sopivat jatkokertomukset. Eräs vastanneista oli sitä mieltä, ettei pituudella ole merkitystä vaan hyvällä juonella. Yksi ajatteli 15 - 20 minuuttia kestävän sadun olevan sopiva aika, kun taas toinen vastanneista piti viidestä kymmeneen minuuttiin kestävää tarinaa sopivan pituisena, mutta mainitsi unisatuihin sopivan pidempi tarina. Kaksi vastaajista totesivat 10-15 sivua olevan sopiva kirjan pituus, mutta enintään 20 sivua.

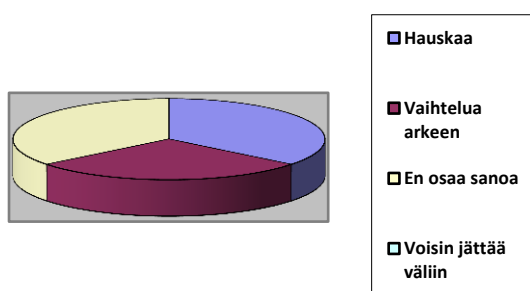
Seuraavaksi haluttiin selvittää, onko jostakin lastenkirjallisuuden aiheesta haastavaa löytää kirjallisuutta. 10 vastanneista on löytänyt aina tarvitsemaansa kirjallisuutta luettavaksi ja todenneet saavansa apua kirjastosta, jos eivät itse ole löytäneet. Neljä vastanneista toivoi enemmän kirjallisuutta kaveruudesta, kiusaamisesta, avioerosta, uskonnoista, uusioperheestä, adoptiosta ja yksinhuoltajuudesta. Aihe josta ei tunnu löytyvän riittävästi kirjallisuutta, on päiväkodin arkea käsittelevät teokset ja maahanmuuttajataustaisista lapsista.

Kukaan vastanneista ei kokenut kirjastokäyntiä ikäväksi tilanteeksi, vastaukset jakautuivat melko tasan kolmeen osaan. Viisi vastaajaa koki kirjastokäynnit haus-

kana ja neljä piti käyntejä mukavana vaihteluna arkeen. Viisi vastasi, etteivät osaa sanoa ja he eivät käytä kirjastoa työnsä ohessa.

Kyselyssä haluttiin vielä tiedustella, kuinka usein tarinoita luetaan ryhmissä. 10 vastaajista kertoi, että tarinoita luetaan päivittäin. Kaksi vastaajaa kertoi tarinoita luettavan useamman kerran viikossa ja kaksi totesi lukuhetkiä olevan viikoittain. kaikki vastanneet totesivat aamupäivän olevan paras mahdollinen aika kirjastokäynnille.

Millaisina vastaaja kokee kirjastokäynnit (Kuvio 3)

5.3 Johtopäätökset kyselyn tuloksista

Teoksessa Tutki ja kirjoita jäsennellään asiat, joihin voi hakea vastauksia kyselyn avulla. Siinä mainitaan, että tieto voi antaa syvyyssulottuvuutta ja ymmärrystä siihen, mistä on kysymys, auttaa vapautumaan perinteisistä ajattelutottumuksista ja sidonnaisuuksista sekä antaa aineksia ajattelulle, rikastuttaa ja monipuolistaa arkitiedon luomaa kuvaa asioista ja tilanteista ja antaa uusia ideoita oman työn kehittämiseen. Lisäksi kysely herättää kiinnostusta uusiin alueisiin, lisää harkintaa omassa ratkaisussa ja auttaa pääsemään systemaattisesti kiinni uusiin asioihin. Hirsijärvi mainitsee kyselyn haittapuolissa vastaamattomuuden (Hirsijärvi 1997, 21, 184.) tämä näkyi myös päiväkotien vastausprosentteissa. Vastaamattomuuteen saattoi osaltaan vaikuttaa ajankohta, joka osui toukokuulle, osa henkilökunnasta on saattanut olla lomalla, joka on aiheuttanut henkilökunnan työtehtävien kuormittumista, joka taasen vie aikaa muuhun kuin kenttätööhön keskittymiseltä.

Kirjallisuus näyttelee merkittävää osaa varhaiskasvatuksen arjessa, jolloin kirjallisuuden monipuolisuus ja helppo saatavuus ovat tärkeitä tekijöitä kiireisen arjen keskellä. Koska päiväkotien kirjahankinta on vähäistä sekä osaksi lahjoitusten varassa, on kirjaston yhteistyö päiväkodin kanssa oleellinen osa arkea, jotta päiväkodit saavat käyttöönsä mahdollisimman uutta ja monipuolista materiaalia. Satakielipedagogiikka rajaa päiväkodin sisäistä synkronoimista vuodenaikaisiin aiheisiin paljonkin. Kalenterikausia noudattavilla aiheilla on kysyntää kaikissa ryhmissä samanaikaisesti. Koska ryhmien aiheet ovat vaihtelevia ja ryhmäkohtaisia, ei voi rakentaa pakettia, joka kiertäisi aiheiden mukaan ryhmältä toiselle tukien heidän teemojaan, vaan kirjakassit ovat lisänä.

Kirjakassipaketeissa tulisi olla eripituisia kertomuksia eri tilanteita varten ja todennäköisesti pienille täysin oma kassinsa, jossa käsitellään nimenomaan pukemista, potalla käymistä, päiväkodissa olemista, syntymäpäiviä jne. Pienten kassin kirjallisuutta rajaa myös aineistolaji, heille sopivin materiaali on nimenomaan pakusivuiset ja -kantiset kirjat, joissa on pääosin kuvia sekä hyvin vähän tekstiä. Aiheista, jotka käsittelevät kaveruutta, kiusaamista, avioeroa, uskontoja, uusioperhettä, adoptiota ja yksinhuoltajuutta, on tehty paljonkin lastenkirjallisuutta (Tonteri, M. Okko Oravan kaksi pesää, Halttunen, E. Petra Buddhan poluilla, Cole, B. Avioerotus jne.), mutta kaikissa kirjastoissa ei välttämättä ole kaikkea saatavilla tai ei ole osattu löytää tarvittavaa materiaalia. Näistä aiheista olisi hyvä tehdä aihepakit, jotta saatavuus olisi tasapuolista.

Pienille lapsille suunnatussa kirjallisuudessa on usein otettu huomioon kullekin ikäkaudelle sopiva aihe. Lapsille pyritään tekemään vaikeat aiheet helposti ymmärrettäväksi. Jotkin aatteelliset kirjat eivät kuitenkaan sovi kaikille. Päiväkotiryhmissä on lapsia monista eri uskonnollisista ryhmistä tai uskonottomia. Lastenkasvatusmetodit vaihtelevat myös paljon, jolloin sensuuria syntyy jo valintatilanteissa.

Aamupäivän kirjastokäynnit ovat kaikille vastanneista mieluisimpia hetkiä tulla kirjastoon. Tämä ajankohta on kirjastollekin sopiva, joten se luo hyvät edellytykset yhteistyön sujuvuudelle. Hämeenlinnan lähikirjastot aukeavat pääsääntöisesti maanantaista keskiviikkoon vasta kahdeltatoista, jolloin päiväkotiryhmä voi rau-

hassa tutustua kirjaston valikoimaan ja heidän tarpeisiinsa pystytään vastaamaan kaikkein tehokkaimmin. Päiväkodille tämä aika on suotuisin ehkä lasten virkeystason vuoksi. Iltapäivällä lepohetken jälkeen ja kotiin pääsyä odotellessa lapsiryhmää saattaa olla vaikeampi ohjata.

Jokainen kyselyyn vastannut oli kokenut saavansa kirjastosta riittävästi apua ja neuvoja kirjavalkintoja tehdessään, mutta kun kysyttiin, onko joitakin aiheita haastavaa löytää kirjastoista, osa vastauksista puhuu tätä asiaa vastaan. Koska kirjastoissa on saatavilla juuri näitä aiheita, jopa niin paljon, että niistä saisi oman aihepaketinsä koottua, joko kirjastosta saatu opastus ei ole kohdannut tarvetta tai teosten asiasanoituksessa on ollut aukkoja, joka on hankaloittanut tiedonhakua. Lastenosastolla täytyy olla substanssiosaamista, jotta tietää mitä suositella, koska kirjallisuuden laatu ja kohderyhmän tasoero vaihtelee, sekä sisältö ei välity pelkän asiasanoituksen kautta. Tarinan tulkintaan vaikuttaa myös kirjan kuvitus. Jos kuvitus, kieli tai johdonmukaisuus ontuu, on vaikeampi miettiä mihin tarpeeseen tai mille ikäryhmälle teos parhaiten sopii. Näiden syiden vuoksi kirjojen aihepaketit ovat merkittäviä. Kokoamisen hoitaa henkilö, jolla on tietämystä lastenkirjallisuuden sisällöstä ja tietoa siitä, millainen aineisto vastaa ryhmän ikärakenteen tarpeisiin. Vaikka käytössä onkin satakielipedagogiikka, voidaan kirjastosta silti toimittaa aihepaketti juuri siihen varsinaiseen tarpeeseen.

Suurin osa vastanneista oli työskennellyt varhaiskasvatuksen parissa alle 15 vuotta ja jokaisen ikäryhmän parissa työskenteleviä oli hyvin tasapuolisesti. Kirjastoa aktiivisesti työssään hyödyntävät olivat kokeneet kirjastossa käynnin positiivisena tapahtumana ja he ovat olleet tyytyväisiä saamaansa palveluun.

6. TOIMINNAN JATKAMINEN

Kalvolan kirjastossa järjestettiin kerran kuukaudessa tapaaminen litalan päiväkodin henkilökunnalle. Heille esiteltiin teemojen mukaan lastenkirjallisuutta ja kirjakassit vaihtoivat omistajaa seuraavaksi kuukaudeksi.

Kirjakassit kiersivät ahkeraan, mutta henkilökunta koki kuukauden kierron liian lyhyeksi. He toivoivat tapaamisten tapahtuvan joka toinen kuukausi ja kirjavinkkauksia nimenomaan uusista lastenkirjoista, koska vanhat ovat tulleet heille jo erittäin tutuksi. Kasseista katosi vain kaksi kirjaa, jotka todennäköisesti palautuvat kirjastolle jossain vaiheessa tavallisten lainojen palautuksen yhteydessä.

Kirjakassitapaamiset Kalvolan kirjastossa toteutuivat hyvin. litalan päiväkodin ryhmien lastenhoitajat osallistuivat tapaamisiin aina kun pystyivät saapumaan. Päiväkodilla osui juuri tähän ajankohtaan paljon lomaa sekä sairastumisia, jolloin henkilöstöä oli töissä aika ajoin niukasti ja tapaamisiin oli vaikea päästä. Jokaisesta ryhmästä saapui mahdollisuuksien yksi henkilö, muutamat tulivat joka kerta ja parista ryhmästä osallistujat vaihtelivat kuukausittain.

litalan päiväkodissa oli kuusi eri ryhmää: Kekkerit, Kaarnat, Kuurat, Kastehelmet, Kimarat ja Kaislat. Ryhmät on jaettu ikäluokittain, jolloin jokaisella ryhmällä on erilaiset tarpeet kirjallisuuden suhteen. Henkilökunta oli kiinnostunut vinkattavasta materiaalista ja he pitivät kirjakassien aiheita hyvinä. Päiväkoti hoiti osansa tunnollisesti, henkilökunta oli avoimin ja positiivisin mielin mukana yhteistyössä ja he ryhtyivät käyttämään useammin kirjaston aineistoa tukemaan päivän toimintaa. Päiväkotiryhmät osallistuivat aktiivisesti myös kirjastolla järjestettäviin satutunteihin seuraavana syksynä. Kirjastosta tuli jälleen osa heidän toimintansa arkea.

6.1 Kassiyhteistyö käytännössä

Säännöllinen tapaaminen kirjastolla innoitti henkilökuntaa käyttämään kirjaston palveluja useammin myös oma-aloitteisesti, ryhmät osallistuivat kirjaston järjestämään elokuvapäivään ja kävivät lainaamassa kirjoja sekä DVD:tä omaan käyt-

töönsä. Kirjaston lainaluvut nousivat n. 200 kpl/kk ja kävijämäärät lisääntyivät (voi toki olla, että tämän toiminnan lisäksi on muutenkin asiakaskuntaa lisääntynyt). Päiväkodin henkilökunta pääsi myös tutustumaan paremmin kirjaston henkilökuntaan, sekä kirjaston toimintaan.

Suosituimmat kassit olivat naperot ja käytöstavat. Kassit joita ei lainattu kertaa-kaan, olivat eri kulttuurien lapset ja kansanperinteet. Tähän lopputulokseen vaikutti tietenkin lyhyt aikaväli, jos toimintaa olisi ollut vuoden ajan tai puoli vuotta, olisi kasseihin ehditty perehtyä enemmän ja kaikki olisivat päässeet kiertämään ainakin kerran. Eri kulttuurien lapset – kassi ei oikeastaan kohdistu hyvin litalan päiväko-tiin, koska tälle alueelle ei tule paljoa maahanmuuttajia.

6.2 Pohdintaa

Päiväkotiryhmissä ei ole tarkoitus keskittyä yksilötasolla kirjallisuuden terapeutti-seen vaikutukseen, mutta kirjallisuutta voi valita tukemaan lapsen kehitystä. Ai-neistovalinnassa voisi ottaa huomioon, että kasseissa olisi sopivassa suhteessa kansantarinoita, klassikoita ja uusia kuvakirjoja. Päiväkodit lukevat pääosin ennen lepoa, joten on hyvä, ettei tarinoissa käsitellä liian pelottavia tai rankkoja ai-heita, koska silloin lapsi jää yksin ajatustensa kanssa. Lapsi saattaa kokea pelkoti-loja, eikä tämän vuoksi pysty rauhoittumaan nukkumaan. Esikouluryhmässä ei tänä vuonna pidetä lepoa lainkaan, mutta koska kaikki kassit kiertävät jokai- sessa ryhmässä, tulee aineisto valita sopimaan jokaisen tarpeeseen mahdollisim- man hyvin.

Erilaisia tunteita tulee käydä läpi kirjallisuuden avulla päiväkodin toivomuksena olikin, että Tunteet –kassi otetaan kierto. Päiväkotiryhmät laventavat ta- rinatuokioitaan myös kuvalliseen ilmaisuun ja tarinoita saatetaan käsitellä joskus myös leikkien kautta. Koska päiväkotiryhmässä on monenlaisia lapsia, hyvässä kirjapakettissa löytyy mahdollisimman monelle osuvaa kirjallisuutta. Kassien tulisi sisältää tarinoita , joihin on helppo samaistua tai joista mahdollisimman moni voisi oppia jotakin uutta. Kasseihin tulisi koota täsmäkirjoja ja eri ikäryhmiin sopivaa

kirjallisuutta, jotta jokaiselle ryhmälle löytyisi jokaisesta kassista riittävästi luettavaa.

Jatkossa kansantarinoita ja runoutta sekoitetaan uuden kuvakirjallisuuden kanssa kirjapaketteihin. Täsmäkirjoista kootaan omia aihepakettejaan. Lisäksi mukaan kerätään helppolukuisia ja tavutettuja kirjoja, koska niissä on yleensä paljon värikkäitä kuvia ja vähän tekstiä. Helppolukuista aineistoa voidaan käyttää pienryhmien lukuhetkissä, sekä esikouluryhmien lukemaan opettelemisessa.

Tunteet -kassin lisäksi päiväkotitoivoi uudelleen aakkoset ja numerot kassin, käytöstavat, koulu, kulkuneuvot sekä Eri kulttuurien lapset –aiheinen kassi. Pienille kootaan kaksi Naperot -kassia ja uusina aiheina tulevat vuodenaajat, ystävät, Hyönteiset ja villieläimet, sekä Puuhakassi, johon on kerätty leikkejä, loruja ja askartelua käsittelevää tietokirjallisuutta. Vuodenaika kasseja kootaan myös kaksi, jotta kaikki ryhmät ehtivät halutessaan niitä käsittelemään.

Sibeliuksen juhluvuoden kunniaksi Hämeenlinnassa näkyy ja kuuluu Sibelius kaikissa kulttuurilaitoksissa vuonna 2015. Juhluvuoden teemaa tuetaan päiväkodin omalla teemakassilla, jonka aiheena on Sibelius. Sibeliuksesta ei löydy juurikaan lastenmateriaalia, mutta kassiin voi laittaa kirjoja, joissa on kuvia hänen kodistaan, cd:tä joissa on hänen säveltämänsä musiikkia jne. Kirjakassipaketit tukevat satakielipedagogiikan mukaista toimintamallia tarjoamalla aineistoa päiväkodin henkilökunnan toivomien teemojen mukaan.

Jatkossa litalan päiväkodin henkilökunta kokoontuu kirjastolle tapaamiseen joka toinen kuukausi. Tapaamisissa heille esitellään uusinta lastenkirjallisuutta ja he vaihtavat kirjakassit uusiin.

Kirjakassiaiheiden kerääminen ja aineiston tarkistaminen sujui nopeasti sekä helposti, koska Pasilan ja Hämeenkyrön kirjastojen aiheita pystyi hyödyntämään litalassa. Teorian kokoaminen oli kiinnostavaa ja lastenkirjallisuudesta on kirjoitettu paljon. Kirjastojen ja päiväkodin yhteistyöstä oli sen sijaan haastavampaa löytää aineistoa, koska siitä ei juurikaan ole kirjoitettu uutta tutkimusta. Kyselyn kysymysten kokoaminen vaati pohdintaa siitä, kuinka löytää riittävän täsmäntävät kysy-

mykset ja millaiset kysymykset antavat mahdollisimman hyvät ohjenuorat uusien kassien kokoamiseen.

Aluksi kirjakasseista lähti lainaan niin sanottu koe-erä. Kasseihin oli valittu varmat suosikit ja päiväkodin arkea tukevaa kirjallisuutta. Kun kasseissa oli varmat suosikit, pystyi laskemaan sen varaan, että ainakin osa lainataan. Koska päiväkodin henkilökunta oli toiminnan alkaessa vierasta, oli mielenkiintoista tutustua heihin henkilökohtaisesti. Siltä osin opinnäytetyön tavoite toteutui.

Ammatillisesti katsottuna opinnäytetyön tekeminen avasi laajempaa näkemystä lastenkirjallisuuteen. Oli opettavaista lukea kirjallisuusterapiasta ja sen toimintamuodoista. Vaikka lastenkirjallisuuden parissa useamman vuoden työskennelleenä lastenkirjojen sisältö on tullut tutuksi, avartui näkemys esimerkiksi kansansatujen kohdalla enemmän.

Kyselyjen vastausmäärät jäivät liian niukaksi siihen, että niiden perusteella voitaisiin tehdä yleistyksiä. Se ei toisaalta ollutkaan opinnäytetyön tavoite, koska kyse on casetutkimuksesta. Oli mielenkiintoista nähdä, kuinka samoilla linjoilla eri yksiköiden työntekijät lopulta ovat ja millaisissa asioissa löytyi eroavaisuuksia. Kirjakassit tulevat kiertämään jatkossakin littalan päiväkodilla ja olisi hienoa, jos toiminta voisi tulla osaksi arkipäivää kaikkien Hämeenlinnan kirjastojen palvelua.

7. LÄHTEET

Ainali, E. ja Alin, T. Kirja kantaa - tarina tukee. 2002. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Bettelheim, B. 1987. Satujen lumous: merkitys ja arvo. Suomentaja Mirja Rutanen. 3. painos. Porvoo: WSOY.

Heikkilä-Halttunen. P. 2010. Minttu, Jason ja Peikönhätä. Helsinki: Avain.

Heikkilä, M. Välimäki, A. ja Ihalainen, S. 2007. [Verkkójulkaisu]. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes [viitattu 15.10.2014]. Saatavana :
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201210089363>

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 1. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hämeenlinnan kaupunkiutiset. 25.10.2014. [Verkkójulkaisu].

Hämeenlinnan kaupunkiutiset verkkolehti. [viitattu 27.10.2014] Saatavana :
http://www.lehtiluukku.fi/lehti/hameenlinnankaupunkiutiset/_read/25.10.2014/61829.html

Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2013, viimeksi muokattu 27.1.2014. [Verkkójulkaisu]. Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen julkaisu [viitattu 1.8.2014] Saatavana:

http://hameenlinna.fi/pages/410707/Varhaiskasvatussuunnitelma_2013.pdf

Karasma, K. ja Suvilehto, P. 2014. Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita: lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Kirjastolaki. 4.12.1998. Viimeksi muokattu 13.12.2013. [Verkkosivu]. Finlex [viitattu 27.10.2014]. Saatavana:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904>

Lampi, I. 1988. Lorusta lukuhetkeen. 2. painos. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Lastenkeskus kustantamo, viimeksi muokattu 2014. [Verkkosivu]. Lastenkeskus kustantamon verkkosivut. [viitattu 27.10.2014]. Saatavana:
<http://www.lastenkeskus.fi/yhteystiedot/yritys/>

Mäki, S. ja Arvola, P. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä ja Tarinat tukevat somaattisesti sairasta lasta. Teoksessa: Satu kantaa lasta: opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. painos. Silja Mäki ja Pirjo Arvola. Helsinki: Duodecim, 25-82.

Mäki, S. 2014. FM äidinkielenopettaja, erityisopettaja, sanataideohjaaja, kirjallisuusterapeutti, kirjallisuusterapiaohjaajien kouluttaja ja psykoterapeutti. Haastattelu. 28.8.2014

Niskanen, V. 1997. Arjen askelin kohti sanojen maailmaa. Teoksessa: Sadun voimat. Kokoomateoksen toimittaja Johanna Jokipaltio. Sadun voimat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 40.

Ojanen, S., Lappalainen, I. ja Kurenniemi, M. Sadun avara maailma : Sadut varhaiskasvatuksen tukena. 1980. Helsinki: Otava.

Paul, L. ja Crago, H. 1996. Feminist criticism of: from sex-role stereotyping to subjectivity ja Bibliotherapy and psychology. Teoksessa International companion encyclopedia of children's literature. London: Routledge, 101-106 ja 638.

Syötä satuja: lukueväitä lapsuuteen. 2008. Lukemalla maailma omaksi. Teoksessa: Syötä satuja: lukueväitä lapsuuteen. Kokoomateoksen toimittajat Ismo Loivamaa, Iisa Juva ja Leena Järvenpää. Syötä satuja: lukueväitä lapsuuteen. Helsinki: Tammi, 45 ja 55.

Voipio, M. 2010. Tyttö, miekka ja muutama käärme: voimakkaan ja aktiivisen tytön kohtalo suomalaisessa kansansadussa. Teoksessa Suomalainen satu 1: Kehittäjiä

ja kehityslinjoja. Kokoomateoksen toimittaja Kaarina Kolu. Helsinki: BTJ Kustannus, 29.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Ylönen, H. 1998. Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa : Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana . Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ylönen, H. 2000. Loihditut linnut : Satujen merkitys lapselle. Tampere: Tammi.

8.LIITTEET

LIITE 1

Opiskelen Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyön kirjaston ja päiväkodin välisestä yhteistyöstä teemakirjakassien muodossa, joka toteutetaan pilottiversiona Kalvolan kirjaston ja litalan päiväkodin yhteistyönä. Ajatuksena on kerätä kassiin kuva-, satu-, ja runokirjoja aina tietyn teeman mukaan. Kassit kiertävät päiväkotiryhmissä aina kuukauden kerrallaan, minkä jälkeen ne palautetaan kirjastolle yhteisen tapaamisen merkeissä, joissa käydään läpi kirjakassin sisältöä, sen herättämiä tunteita ja tutustutaan kirjavinkkausten muodossa monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lähetän tämän kyselyn kaikille Hämeenlinnan päiväkodeille, jotta kirjasto pystyy palvelemaan päiväkotien tarpeita paremmin ja vastata päiväkotien kysyntään kattavasti.

Kyselyssä tutkitaan myös varhaiskasvatukseen liittyvän kirjallisuuden aiheiden tarpeita Hämeenlinnan päivähoitopaikoissa.

Pyytäisin ystävällisesti, että kysely tavoittaisi jokaisen varhaiskasvatuksen parissa työskentelevän ja jokainen kyselyn vastaanottanut vastaisi, jotta voidaan luoda mahdollisimman kokonaisvaltainen käsitys todellisesta tarpeesta. Lomake lähetetään täytettynä osoitteeseen: annika.ilmola@hameenlinna.fi tai Kalvolan kirjasto/ Annika Ilmola Hollaajantie 3, 14500 Hämeenlinna, 31.5.2014 mennessä.

Voit halutessasi lisätä rivejä avoimien kysymysten kohdalle

Kuinka kauan olet työskennellyt päiväkodissa (muuta valitsemasi luvun väri punaiseksi)?

0-5 v. 5-10 v. 10-15 v. 15-20 v. yli 20 v.

Minkä ikäisten ryhmässä työskentelet (muuta valitsemasi luvun väri punaiseksi)?

0-2 3-4 5-6

1. Onko ryhmässäsi maahanmuuttajataustaisia lapsia?

2. Kuinka paljon lastenkirjoja hankitaan yksikköösi vuodessa?

3. Mitä eri aiheita käsittelette vuoden aikana, onko eri vuodenaikoina erilaisia aiheita (joulu, pääsiäinen, luonto, kestäväkehtiys jne.)?

4. Onko kaikilla päiväkodeilla samat aiheet vuodenaikana samaan aikaan, vai kiertävätkö ne?

5. Ovatko jotkut lastenkirjallisuuden aiheet liian rankkoja tai vaikeita käsiteltäviksi?

6. Onko jokin aihe, johon lapsen on vaikea samaistua?

7. Kuinka pitkä on hyvä satukirja?

8. Onko joistakin tietyistä aiheista vaikeaa löytää kirjallisuutta, onko jokin aihe josta toivot lisää kirjallisuutta?

9. Kuinka usein tarinoita luetaan?

10. Mikä on sopivin aika/viikonpäivä kirjastokäynnille?

11. Koetteko säännöllisen kirjastokäynnin haastavaksi vai hauskaksi tapahtumaksi (muuta valitsemasi mielipide väriltään punaiseksi)?

hauskaa vaihtelua arkeen en osaa sanoa voisin jättää väliin

12. Koetko haastavaksi löytää hakemaasi tai uutta kirjallisuutta kirjaston valikoimista?

Kiitos ajastasi ja mielenkiinnostasi!

Terveisin: Annika Ilmola